

KIRNUUN VAI KURRAAN?
NUORTEN PORONHOITAJIEN AMMATTISANASTON MAANTIETEELLINEN
VARIAATIO

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
15.1.2021

Olga Oinas-Panuma

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkielman aihe	1
1.2. Tutkielman aineisto, tutkimuskysymykset ja tavoitteet	2
1.3. Tutkielman teoreettinen tausta ja tutkimusmenetelmät	5
1.4. Aiempi tutkimus	8
2. SUORAAN POROON TAI SEN OMINAISUUTEEN LIITTYVÄT SANAT	10
2.1. <i>Peura, merkitön</i>	10
2.2. <i>Vaadin, vaami</i>	11
2.3. <i>Härkä, pailakka</i>	13
2.4. <i>Kopara, sorkka</i>	14
2.5. <i>Marto, runo</i>	15
3. PORONHOITOTYÖHÖN LIITTYVÄ PERINTEINEN SANASTO	17
3.1. <i>Tokka, sakki, parttio</i>	17
3.2. <i>Kuohita, purra, salvaa</i>	18
3.3. <i>Kirnu, kurra</i>	19
3.4. <i>Rehto, riehta, leippo</i>	20
3.5. <i>Päitet, pankka</i>	21
4. POROMERKIN LUKEMINEN	23
5. UUEMPI POROTYÖSANASTO	25
5.1. <i>Panta, pankka, remmi</i>	25
5.2. <i>Kilipukka, lappu, kilikura</i>	26

5.3. <i>Nauha, siima, lippusiima</i>	27
5.4. <i>Kuolinkello, kuolinpanta</i>	28
5.5. <i>Gepsi, kepsi</i>	29
5.6. <i>Radiopuhelin, lälläri</i>	29
5.7. <i>Kerppu</i>	31
5.8. <i>Säkki, hursti</i>	32
6. YHTEENVETO	33
6.1. Tulokset	33
6.2. Muita maantieteellisiä huomioita	34
8. PÄÄTÄNTÖ	35
LÄHTEET	36
LIITTEET	

1. JOHDANTO

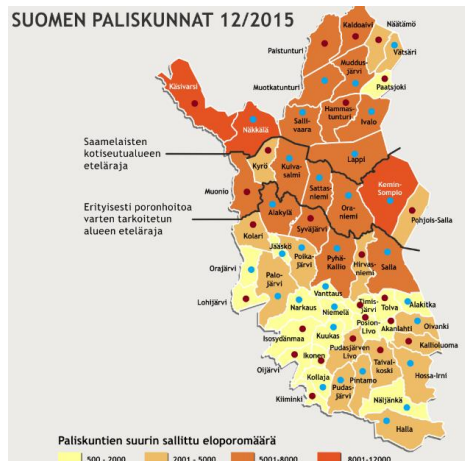
1.1. Tutkielman aihe

Perehdyn kandidaatintutkielmassani nuorten alle 30-vuotiaiden poronhoitajien porotaloustöissä käyttämään sanastoon, eli tutkimukseni kohteena on erikoiskieli. Erikoiskieli tarkoittaa osakieltä, joka perustuu yleiskieleen mutta sisältää paljon yleiskielelle outoja sanoja ja ilmauksia. Erikoiskielen tunnistaa usein eriytyneestä sanastosta. Haarala (1981: 9–10) toteaa, että ammatillista erikoiskieltä voi käyttää työkaluna, jolla jäsennetään, kuvataan ja muokataan erikoisalan käsitemaailmaa.

Tutkimus perustuu aineistoon, jonka olen kerännyt ympäri poronhoitoalueen (kartta 1), Kuvaan aineistoa tarkemmin luvussa 1.2. Porosanastontutkimusta on tehty aiemmin melko vähän, ja erityistä on, että tutkielmassani on mukana sanoja, joita ei ole koskaan aiemmin tutkittu. Poronomistajia kutsun tutkielmassani *poronhoitajiksi*.

Poronhoitoalueella on 54 paliskuntaa, jotka näkyvät seuraavalla sivulla kartassa 1. Paliskunta on osakkaidensa muodostama yhteisö, joka vastaa poronhoidosta alueellaan. Paliskuntien rajat eivät mene kuntien tai maakuntien mukaan, vaan usein paliskunnan alueella on useita kuntia. Poronhoitoalue käsittää yli 30 prosenttia Suomen pinta-alasta, ja sen sijainnin määrittelee Poronhoitolain toinen pykälä. (Paliskuntain yhdistyksen nettisivut, Poronhoitolaki 2 §.)

Poronhoitoalueen sisällä olevat murrealueet vaihtelevat. Professori Heikki Paunosen uusjaon mukaan (Paunonen 1991: 75–79) tutkimani alue on pohjoismurteiden pohjoispohjalaisten ja peräpohjalaisten alueiden murteita sekä Kainuun ja Koillismaan osalta itämurteita. Lisäksi poronhoitoalueen eteläosissa on Oulun seudun murteen aluetta. (Mantila & Pääkkönen 2010: 17.) On huomioitava, että Pohjois-Suomessa on myös saamenkielisiä alueita. Jotta kandidaatintutkielmani pysyy riittävän tiiviinä, en huomioi saamen kielen vaikutuksia. Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella poronhoitajilla on vahvemmat oikeudet (Poronhoitolaki 2§). En huomioi tuon alueen sanaston mahdollisia eroavaisuuksia, vaikka siellä voisikin sellaisia olla.

KARTTA 1. Suomen paliskunnat. (Paliskuntainyhdistyksen nettisivut.)

Tutkimus kattaa lähes koko poronhoitoalueen, eikä keskity vain osaan siitä. Olen ottanut huomioon näin laajan maantieteellisen alueen, jotta saan selville, millaista sanastoa nuoret poronhoitajat käyttävät kauttaaltaan poronhoitoalueella ja kuinka se vaihtelee maantieteellisesti paliskunnittain.

On olennaista muistaa, että poronhoitoon liittyvä kieli on hyvin vanhaa myös eteläisemmällä poronhoitoalueella, jossa poroja on hoidettu perimätiedon mukaan ainakin useita satoja vuosia. Esimerkiksi esi-isälläni Staffan Oinaalla on ollut kotikylälläni poroja jo 1700-luvulla. (Maakunta-arkisto: Kemin tuomiokunnan arkisto: 1809). Olen huomannut, että poronhoitosanasto vaihtelee valtavasti. Kyse ei ole vain äänteiden ja kirjainten variaatiosta, vaan samaa asiaa tarkoittava sana voi paliskunnasta riippuen täysin toinen.

Esittelen seuraavissa luvuissa aineiston, tutkimuskysymykset ja hypoteesit. Sitten käyn läpi teoreettisen taustan ja tutkimusmenetelmät, jonka jälkeen analysoin yhteensä 18 porotalouteen liittyvää sanaa ja poromerkin lukemisen. Päätännössä käyn läpi tutkielman tulokset ja suuntaan katseet tuleviin tutkimuksiin.

1.2. Tutkielman aineisto, tutkimuskysymykset ja tavoitteet

Tärkein ja laajin tutkimuskysymykseni on

- 1) Millaista sanastoa alle 30-vuotiaat poronhoitajat käyttävät poronhoitoissa?

Tarkentavia alakysymyksiä ovat

- 2) Näkyykö sanoissa selkeä maantieteellinen jakauma esimerkiksi pohjoisen ja etelän tai idän ja lännen välillä?
- 3) Onko vastaajilla sanoja, joita missään muussa paliskunnassa ei mainita käytettävän ja miten lähdekirjallisuus tuntee sanat?
- 4) Onko vastauksissa sellaisia asioita, joista kaikki käyttävät samaa termiä?

Selvitän tutkielmassani nuorten alle 30-vuotiaiden poronhoitajien käyttämää ammattisanastoa koko poronhoitoalueella, ja tutkin sanaston variaatiota alueellisesti. Valitsin nuoret informantit, jotta aineistoni pysyy tiiviinä ja jotta saan pohjaa jatkotutkimukselleni.

Tarkastelen, miten sanasto jakautuu paliskunnittain ja kuinka yhtenäistä se on. Yksi tärkeimmistä tavoitteistani on tuottaa tutkittua tietoa sellaisesta poronhoitosanastosta, jota ei ole aiemmin tutkittu. Uusien välineiden kautta poronhoitosanastoon tulee kokonaan uusia sanoja. Vertaan vastauksia säännöllisesti lähdeaineistoon, jotta pystyn tutkimaan, millä alueilla ja missä merkityksessä kyseiset sanat on aiemmin tunnettu ja onko vastauksissa uusia tutkimattomia sanoja.

Poronhoito ja kieli sen mukana periytyvät yleensä sukupolvelta toiselle, ja tämän pienen ammattiryhmän sanasto on muotoutunut hitaasti ajan saatossa. Jo sillä, että lapsuudenkodissa on muutama ajo- tai syömäporo, on vaikutus siihen, että lapsi haluaa todennäköisemmin jatkaa porojen parissa (Ruotsala 2002: 275).

Hypoteesini on, että naapuripaliskunnissa on usein käytössä samankaltaisia sanoja. Uskon, että useissa sanoissa kartalle piirtyy selkeä maantieteellinen jakauma pohjoisen ja etelän välillä. Luulen, että etenkin uusi sanasto ei ole kovin vakiintunutta, sillä monet tarvikkeet ovat olleet käytössä vasta vähän aikaa. Hypoteesini on, että kuiva lehtikimppu on kaikkialla *lehtikerppu* tai *kerppu*, sillä en ole koskaan kuullut käytössä sille muuta nimeä. Oletan myös, että kastroitua hirvasta kuvaavat *härkä* ja *pailakka* ovat sanoja, joista ei ole käytössä muita termejä.

Aineisto on hankittu Webropol-kyselyn avulla keväällä 2020 (ks. liite 5). Olen valinnut keskeisimpiä poroon ja poronhoitoon liittyviä sanoja aiempien tutkimusten ja omien kokemuksieni pohjalta. Olen perehtynyt kyselyntekovaiheessa useisiin poroon liittyviin teoksiin, joista tärkeimpinä J. Juhani Korttesalmen *Poronhoidon synty ja kehitys Suomessa* (2007) ja Erkki Tiesmaan *Suomalainen poronhoitosanasto* (2017). Käyn lähdekirjallisuutta läpi tarkemmin kohdassa 1.4. Olen huomioinut oman poronhoitokokemukseni pohjalta kyselyssä myös uudet modernimmat sanat, joita ei ole mainittu lähdekirjoissa.

Kyselyssä on 35 avointa ja mahdollisimman johdattelematonta kysymystä, joista kysymykset 21–26 pohjautuvat kuviin. Kysymykset on jaettu kolmeen osaan. Ensimmäinen osio (2–16) lähtötietojen jälkeen koskee suoraan poroon liittyviä sanoja. Sellaisia ovat esimerkiksi nimitykset merkittömälle vasalle tai kokoontuneelle porolaumalle. Tähän osioon kuuluu myös kysymys 16, jossa informantin pitää lukea poromerkki. Juuri tämänkaltaisen poron korvamarkin lukemisesta ei juurikaan ollut tietoa pohjakirjallisuudessa, joten halusin tuoda myös aiemmin tutkimatonta korvamerkkisanastoa esille.

Seuraava osio (17–26) käsittelee ensisijaisesti poronhoitotyöhön liittyvää sanastoa kuten nimityksiä porolaumalle. Viimeinen osio (27–35) koskee uudempia porosanoja, joihin kuuluu esimerkiksi pannat, jotka kertovat poron kuolemasta. Lisäksi tässä osiossa kysytään poron ruoasta. En kysynyt lomakkeessa juurikaan poron ikä- ja väritysnimityksiä, sillä ne ovat niin laaja aihe, että pelkästään niiden vastauksista olisi voinut tehdä kokonaisen tutkielman.

Analysoin poron korvamarkin lukemisen kohdassa neljä, vaikka se ei olekaan muiden kohtien tavoin vain yksittäinen sana. Syy tälle on, että kysytyn kaltaisia poron korvamerkkejä ei ole tutkittu juuri lainkaan, joten halusin tuottaa aiheesta tutkittua tietoa. Informantini vastasivat tähän kysymykseen hyvin perustellusti ja maantieteellinen jako oli mahdollinen tehdä. Haluan myös myöhemmin verrata pro gradu -tutkielmassani, kuinka nuorempien ja vanhempien tapa lukea merkkiä eroaa.

Kyselyyn vastasi 30 alle 30-vuotiasta ihmistä ympäri poronhoitoalueen, mutta yhden paliskunnan alueelta aina vain yksi ihminen. Kaikista paliskunnista ei ole informanttia, jotta aineisto pysyisi riittävän pienenä. Toisaalta monissa paliskunnissa erityisesti Rovaniemen alapuolella ongelmana oli, ettei nuoria ollut mukana porotöissä aktiivisesti, eikä näin

ollen sopivia vastaajia löytynyt. Osasta paliskuntia hankkinut informanttia, koska katsoin, että ympäryspaliskunnista oli riittävästi vastaajia.

Tutkielmassani on informantti 30 paliskunnasta ja 24 paliskunnasta informantti puuttuu. Olen merkinnyt nämä paliskunnat toisella sivulla olevaan poronhoitoalueen karttaan. Sinisellä pisteellä merkitsin paliskunnat, joista minulla on informantti, ja punaisella pisteellä paliskunnat, joista ei. Paliskunnista Kiimingin ja Kollajan paliskunnat muodostavat toiminnallisesti yhden paliskunnan kaltaisen kokonaisuuden, joten voidaan yleistää, että niiden sanasto on yhtenäinen. Kyseistä paliskuntaa tutkinut Heikkinen puhuu koko väitöskirjansa ajan Kiiminki-Kollajan paliskunnasta. (Heikkinen: 2003)

Informanttien keski-ikä oli 23,8 vuotta. Heistä miehiä oli 18 ja naisia 10. Miehiä oli siis 64 prosenttia ja naisia 36 prosenttia. Kaksi informanttia ei ollut vastannut ikää tai sukupuolta. Hankin vastaajat suurimmaksi osaksi omasta tuttavapiiristäni, muutama otin yhteyttä Paliskuntainyhdistyksen ja poroisäntien kautta. 97 prosenttia informanteista ilmoitti ainakin yhdellä vanhemmallaan tai isovanhemmallaan olleen poroja. Olen huomionut myös informanttien asuinpaikat, jotta tarvittaessa voi verrata, onko kieli muuttunut kotikuntien mukana.

1.3. Tutkielman teoreettinen tausta ja tutkimusmenetelmät

Tutkielman teoreettinen tausta on sosiolingvistiikassa, sillä tutkin sanastoa ja kielen variaatiota tietyn ryhmän kielessä. Ihminen kuuluu aina ryhmiin ja ryhmän käsitteitä voi tarkentaa monista eri näkökulmista. Pääasia on, että yksilöllä on ryhmiä, joihin hän samaistuu ja ryhmiä, joihin hän ei samaistu. (Pälli 2003: 41.) Nyt tutkittava ryhmä ovat nuoret poronhoitajat.

Sosiolingvistiikassa kieli nähdään ennen kaikkea sosiaalisena ilmiönä, joka heijastaa identiteettiä ja yhteiskuntaa (Nuolijärvi 2000: 13–15). Sosiolingvistiikka on ollut pitkään pääasiassa variaationtutkimusta, eli sen parissa on tutkittu juuri kielen vaihtelua, sen syitä ja kielen muuttumista. (Nuolijärvi 2000: 14, 17–18.) Minäkin tutkin juuri sanojen variaatiota ammattisanaston eri osa-alueilla ja sanojen alueellista variaatiota. Lisäksi huomioin ovatko nyt esille tulleet muodot tuttuja lähdekirjoissa.

Tutkielma on tarkemmin sanastontutkimusta sisällönanalyysi-menetelmällä, joten päähuomio on sanoissa ja niiden alueellisissa variaatioissa. Sisällönanalyysi on analyysimenetelmä, jossa aineistoa analysoidaan objektiivisesti ja systemaattisesti sekä etsitään tekstin merkityksiä. Sisällönanalyysissä aineisto järjestetään tiiviiseen, selkeään ja yleistettyyn muotoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 103–104.)

Sovellan sisällönanalyysiä omassa tutkielmassani ryhmittelemällä sanoja aihealueittain, sijoittamalla niitä kartalle ja luomalla niistä ryhmiä. Kartalle sijoitettuna näen, onko tiettyjen alueiden sanastossa yhteneväisyyksiä. Sen lisäksi vertailen sanoja keskenään ja käyn vuoropuhelua aiempien tutkimusten kanssa.

Analysoin, millaisia erilaisia sanoja samalle asialle on, miten sanat jakaantuvat alueellisesti ja millainen niiden variaatio alueilla on. En keskity siihen, miten sanat ovat alun perin kieleen muodostuneet, vaan päähuomioni on maantieteessä ja sanojen alueellisessa jakautumisessa.

Tavallaan tutkimukseni voisi nähdä myös kansanlingvistiikkana, sillä se tutkii ihmisten käyttämää kieltä. Kansanlingvistiikassa keskiössä ovat kuitenkin maallikoiden käsitykset kielestä. Se on tutkimussuuntaus, joka tutkii maallikoiden kielitietoutta ja kielellisen variaation hahmottamista. (Vaattovaara 2009: 27.) Minä en kuitenkaan tutki informanttien käsityksiä tai asenteita, vaan ainoastaan muotoja, joita he kertovat käyttävänsä.

Olen pyytänyt informanttejani vastaamaan kysymyksiin muodon, jota he itse käyttävät. Olen myös sanonut, että he saavat vastata sanoja, joita nuoret yleisesti käyttävät samassa paliskunnassa. Muutamassa kohdassa vastaajat ovat tarkentaneet, että jotain sanaa käytetään esimerkiksi vitsillä tai kertoneet sanan tarkemman merkityksen.

Puhun tutkielmassani *erikoiskielestä*, koska tutkin ammattisanastoa. Erikoiskieli tarkoittaa pääasiassa jonkin ammattiryhmän tai erikoisalan käyttämää kieltä (KS 2020 s.v. *erikoiskieli*). Voisin puhua myös tutkivani *slangia*, sillä slangi on jonkin ryhmän käyttämä, etenkin sanastoltaan yleiskielestä poikkeava puhekieli (KS 2020 s.v. *slangi*). Koen kuitenkin erikoiskielen slangia tiiviimpänä käsitteenä.

Sanoja voisi myös lajitella slangitutkimukselle tyypillisesti attraktiokeskuksiin. Saanilahti ja Nahkola (1991: 57, 82) näkevät, että kielenkäyttäjien sanoista voi koota attraktiokeskuksia, joissa on paljon synonyymisiä ilmauksia saman aihepiirin alla. Oinas-Panuma (2011) määrittää pro gradussaan attraktiokeskuksen ikään kuin sanojen aihepiirinä. Näkisin, että minun tutkielmassani tällaisia attraktiokeskuksia voisivat olla esimerkiksi poro, porotalous, porotarvikkeet ja uudet sanat.

Koska tarkistelen sanoja maantieteellisesti, niin myös murteentutkimus voisi mennä lähelle aiheitani. En kuitenkaan tutki muresanoja, vaan ammattisanastoa. En myöskään huomioi tutkielmassani lainkaan murrealueita.

Analyysi maantieteellisestä jaosta ja sanoista on tietenkin vain suuntaa antava, sillä yksi informantti paliskuntaa kohden ei edusta koko paliskunnan väkeä. Monessa paliskunnassa sanat voivat vaihdella myös tokkakunnittain paljon. Hypoteesit ja yleistykset ovat suuntaa antavia ja perustuvat vain yhden ihmisen lausuntoihin. Tavoitteenani on jakaa suuntaviivoja sanojen alueellisuudesta.

Olen purkanut koko aineiston sana sanalta, mutta koska kysely oli varsin pitkä, vain selkeimmin tuloksia tuottaneet sanat ovat päätyneet lopulliseen tutkielmaan. Käsittelen analyysissäni sanat siinä järjestyksessä, missä ne on kysytty kyselylomakkeessa ja rajaan ne aihealueittain.

Kaikkien sanojen kohdalla käyn läpi, miten tämän aineiston valossa sanat sijoittuvat kartalle, miten lähdekirjat tuntevat sanan ja onko sillä mahdollisesti yleiskielinen muoto. Uudemmassa porotyösanastossa erittelen mahdolliset slangipäätteet, joita ei muissa vanhemmissa sanoissa ole. Kaikissa kohdissa huomioin myös, onko jossain paliskunnassa täysin muista poikkeavia muotoja.

Selkeimmin tuloksia tuottaneista sanoista olen piirtänyt kartat, joista selviää maantieteellinen jako. Kartat löytyvät tutkielman lopusta kootusti liitteinä, sillä leipätekstissä kartat pidentäisivät tutkielmaa huomattavasti. Muutamia sanoihin, joista ei ole karttaa, olen tehnyt ympyräkaavion havainnollistaakseni kyselyn tuloksia.

Poronomistajista käytän aiemmin mainitusti termiä *poronhoitaja* ja kyselyyn vastanneista ihmisistä puhun *informantteina*. Paliskunnista puhun niiden kokonimien, kuten *Pudasjärven paliskunta*, lisäksi ilman paliskunta-tarkennusta. Esimerkiksi Vätsärin paliskuntaa voin sanoa vain *Vätsäriksi* silloin, kun tarkentamattakin on selkeää, että *Vätsäri* on paliskunta.

1.4. Aiempi tutkimus

Tutkielmassani on kielitieteellistä pohjaa useista teoksista, joista mainitsen kaksi. Sosiolingvistiikkaan perehdyn *Kieli, diskurssi ja yhteisö* -teoksen luvussa 10, *Sosiolingvistiikka kielentutkimuksen kentässä*, joka käy läpi kattavasti, mitä sosiolingvistiikka on (Nuolijärvi 2000: 13–37). Slangisanojen muodostumiseen perehdyn Kari Nahkolan artikkelin, *Nykyslangin sananmuodotusoppia*, avulla (Nahkola 1999: 195–221).

Käytän tutkielman lähteenä useita poroihin liittyviä teoksia, joista mainittakoon pari keskeisintä. Kaikille lähteilleni on yhteistä, että niistä puuttuu tutkimus kaikkein uusimmasta porosanastosta, mikä on minun tutkimukseni ydin. Suurimmassa osassa tutkimuksia on perehdytty kokonaisuutena porokulttuuriin tai kielellisesti vain pieneen alueeseen. Leena Siirtola Oulun yliopistosta tutkii pro graduksaan porosanastoa Kittilässä vuonna 1979. Hän tutkii kolmen paliskunnan alueelta ihmisten kieltä, mutta hänen tutkimuksensa ei rajoitu vain poronhoitajiin. Informantit ovat silloisia yhdeksäsluokkalaisia ja heistä porolliset ovat Alakylän, Kuivasalmen ja Kyrön paliskunnista. (Siirtola: 1979.) Minun tutkielmassani informantteja on näistä paliskunnista Alakylästä ja Kuivasalmesta.

Toinen porosanastoa tutkiva pro gradu on Maarit Rauhalan *Poronhoitosanastoa Kittilän Kyrön paliskunnassa* vuodelta 2003 Oulun yliopistosta. Hän tutkii ainoastaan Kittilän Kyrön paliskuntaa, josta omassa tutkimuksessani ei ole informanttia. Rauhalalla on informantteja alle 35-vuotiaista yli 65-vuotiaisiin eli hän ei minun tavoin tutki tiettyä piennempää ikäryhmää. (Rauhala: 2003.)

Professori Hannu Heikkisen väitöskirjassa *Sopeutumisen mallit: poronhoidon adaptaatio jälkiteolliseen toimintaympäristöön Suomen läntisellä poronhoitoalueella 1980–2000* vuodelta 2002 tutkitaan läntisen poronhoitoalueen poronhoitokulttuuria. Vaikka

väitöskirja onkin Oulun yliopiston kulttuuriantropologian tutkimusta, siinä näkyy nyky-kulttuurin lisäksi laajasti poronhoidon historiaa ja sanastoa. Heikkinen tutkii väitöskirjassaan Käsivarren paliskuntaa, Muonion keskimmäistä tokkakuntaa sekä Kiiminki-Kollajan paliskunnan eteläpuolen tokkakuntaa. (Heikkinen 2002: 7–370.) Näistä paliskunnista minulla on informantti vain Kiiminki-Kollajan paliskunnasta. Teoksen lisäksi minulla on lähdeaineistona Heikkisen väitöskirjan litteraatteja kotipaliskuntani Kiiminki-Kollajan informanteilta.

J. Juhani Korttesalmen *Poronhoidon synty ja kehitys Suomessa* (2007) perehtyy porokulttuuriin 1400-luvulta 2000-luvulle saakka (Korttesalmi 2007: 11–450). Myös tämän kirjan aineistosta iso osa on sangen vanhaa ja teos keskittyy poronhoitoon kokonaisuutena, ei vain kieleen. Kirja käsittelee poronhoitoa, ja se pohjautuu moniin porotalouteen liittyviin tutkimuksiin ja kirjoihin.

Suurin osa aiemmista tutkimuksista on jo vanhoja ja sanasto muuttuu maailman mukana. Ainoa minun tutkielmani tavoin koko poronhoitoalueen sanastoon keskittyvä lähdekirja on Erkki Tiesmaan *Suomalainen poronhoitosanasto*, jonka on toimittanut Markku Varis, kun Tiesmaan kuolemasta on ollut jo lähes 50 vuotta. Kirjan aineisto on kerätty jo 1930-luvulla. (Tiesmaa 2017: 5, 47–191.) Tiesmaan sanasto on siis laajin, mutta myös kaikkein vanhin, eikä silloisten informanttien ikää ole tiedossa.

Aiemmista tutkimuksista tämä kandidaatintutkielma eroaa ainakin maantieteellisen tarkastelun laajuuden osalta. Kyselyyni on nimittäin vastattu ympäri poronhoitoalueen, enkä keskittynyt vain tiettyyn osaan sitä. Molempia lähteenä käytettyjä pro gradu -tutkielmia (Rauhala 2003; Siirtola 1979) sekä Heikkisen (2020) väitöskirjaa yhdistää se, että niitä on tehty vain tietyssä osassa poronhoitoaluetta. Korttesalmen kirja sekä Heikkisen väitöskirja keskittyvät sanastoa enemmän kulttuuriin.

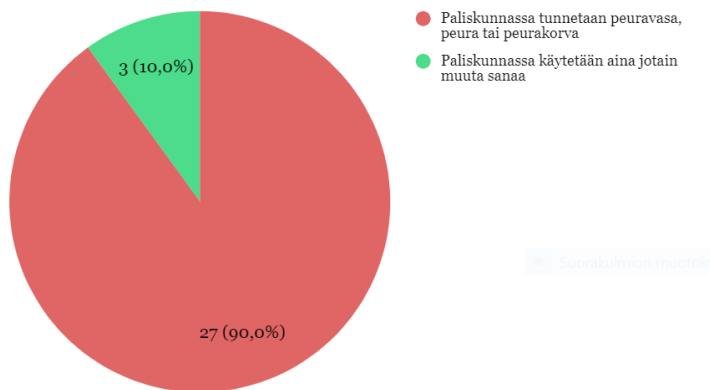
Hyödynnän tutkielmassani aiempaa tutkimusta erityisesti vertailemalla omia tuloksiani siihen. Tutkin, tunnetaanko lähdeoteoksissa vastattuja sanoja samassa merkityksessä ja jos tunnetaan, niin missä päin poronhoitoaluetta. Mikäli vastattujen sanojen merkitys on lähdekirjassa täysin eri, huomioin myös sen tutkielmassani. Joidenkin sanojen kohdalla nimittäin vanha sana on käytössä uuden tarvikkeen nimenä. Lisäksi aiempaan tutkimukseen perehtymällä saan olennaisia tietoja aiheeseeni liittyen, jotta tiedän, mistä kirjoitan.

2. SUORAAN POROON TAI SEN OMINAISUUTEEN LIITTYVÄT SANAT

Tämän luvun alla analysoin suoraan poroon tai sen ominaisuuksiin liittyviä sanoja ja niiden maantieteellistä variaatiota. Tällaisia sanoja on kysytty kyselylomakkeen kysymyksissä 4–16. Niistä kaikki on analysoitu, mutta lopulliseen työhön olen valinnut merkitöntä vasaa (kysymys 4) vaadinta (kysymys 5), kastroitua hirvasta (kysymys 6), poron sorkkaa (kysymys 9) ja vasomatonta vaadinta (kysymys 15) kuvaavat sanat.

2.1. *Peura, merkitön*

Nimitykset merkittömälle poronvasalle

KUVIO 1. Nimitykset merkittömälle poronvasalle.

Suuressa osassa paliskuntia merkitöntä poronvasaa sanotaan *peuraksi*, *peuravasaksi* tai *peurakorvaksi*. Kyseisiä sanoja ei löydy kielitoimiston sanakirjasta. Naapuripaliskuntien Pudasjärven ja Pintamon sekä niistä kauempana sijaitsevan Alakitkan paliskuntien informantit sanovat vain *merkitön*. Kyseistä muotoa käyttävät myös Pudasjärven naapuripaliskunnan Kollajan sekä kauempana sijaitsevan Pyhä-Kallion informantit, jotka molemmat käyttävät rinnalla *peuraa*.

Puhaskorva oli peuran rinnalla käytössä Hossa-Irnissä sekä Oivangissa, jotka molemmat ovat itäraajalla, mutta eivät kuitenkaan ole naapuripaliskuntia. Kuivasalmella peuran rinnalla käytetään *pitkäkorvaa* ja Hallassa *kokokorvaa*. Hajontaa on siis paljon.

Kortesalmi puhuu kaikkialla kirjassaan merkitsemättömistä vastoista *peuroina* tai *peurakorvina*. Sen sijaan esimerkiksi *merkittömistä*, *kokokorvasta* tai *pitkäkorvasta* ei löydy mainintoja. Esimerkiksi Ranuan Mäntyjärven paliskunnan vuoden 1932–1933 kuvauksessa hän puhuu merkittömistä poroista *peuroina*. (Kortesalmi 2007: 342).

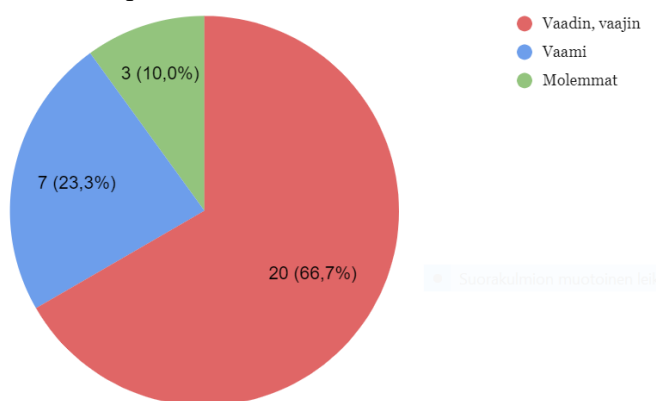
Tiesmaan mukaan *peura* tunnetaan koko alueella porona, jota ei ole merkitty korvamerkillä. Tiesmaa mainitsee myös peurakorvan tarkoittavan merkitsemättömän vasan korvaa. (Tiesmaa 2017: 134.) Hänenkään teoksessaan ei puhuta *merkittömistä*, *kokokorvista* eikä *pitkäkorvista*. Ne ovat siis jokseenkin harvinaisia ja tutkimattomia sanoja.

Peura mainitaan myös Heikkisen väitöskirjan litteraateissa. Hän kysyy vuonna 1923 syntyneeltä Lauri Oinas-Panumalta, onko Kiiminki-Kollajassa puhuttu peuroista, ja informantti vastaa myöntävästi (Heikkisen litteraatti, Lauri Oinas-Panuma: 35).

Tämän sanan kohdalla maantieteellisen jaon tekeminen on haastavaa. Yhteensummaten voisi sanoa, että *peuraa* ja *peurakorvaa* käytetään ympäri poronhoitoalueen eniten, niin kuin kuviosta 1 selviää, joskin eteläpuolella poronhoitoaluetta se on käytössä hieman vähemmän. Usein *peuravasan*, *peuran* tai *peurakorvan* rinnalla käytössä voi olla jokin muukin sana kuten Oivangin ja Hossa-Irnin paliskuntien *puhaskorva*.

2.2. Vaadin, vaami

Nimitykset naarasporolle

KUVIO 2. Nimitykset naarasporolle.

Lähes kaikissa paliskunnissa poronaaraasta käytettiin sanaa *vaadin* tai *vaajin*, mikä oli melko odotettavaa, sillä poro- ja peuranaaraan yleiskielinen nimitys on *vaadin* (KS 2020 s.v. *vaadin*). Olen laittanut kyseiset sanat ylempänä olevassa kuviossa 2 yhteen, koska *vaadin* ja *vaajin* on sama sana, mutta toinen on vain murteellinen muoto.

Huomion arvoista on, että joissain paliskunnissa vaatimesta käytetään termiä *vaami*. Informantit Poikajärvestä, Kuivasalmesta, Muddusjärvestä, Sallivaarasta, Muotkatunturista, Alakylästä ja Näkkälästä mainitsivat käyttävänsä *vaamia*. Ivalon informantti käytti *vaadinta* ja *vaamia*, Hossa-Irnin informantti *vaajinta* ja *vaamia* ja Palojärven informantti *vaadinta*, *vaajinta* ja *vaamia*.

Vaadin on siis huomattavasti yleisemmin käytössä kuin *vaami* sekä minun aineistoni, että lähdekirjallisuuden perusteella. Kortesalmi määrittelee, että *vaadin* tunnetaan kaikkialla Peräpohjolan ja Pohjois-Pohjanmaan alueella. *Vaamin* hän mainitsee tunnettavan Enontekiöllä, Muoniossa, Kolarissa, Pellossa ja Kittilässä. (Kortesalmi 2007: 441.)

Toisaalta *vaami* on tuttu myös etelämmässä. Vuonna 1956 syntynyt informantti Eero Oinas-Panuma Kiiminki-Kollajan paliskunnassa mainitsee Heikkisen väitöskirjan litteraateissa, joissa on haastateltu vuonna 1923 syntynyttä Lauri Oinas-Panumaa, ”Kymmenkunta *vaamia*” (Heikkinen, Lauri Oinas-Panuman litteraatti: 25).

Tiesmaa (2017: 180–181) mainitsee, että *vaami* tarkoittaa samaa kuin *vaadin*. Hänen mukaansa *vaadin* ja *vaajin* tunnetaan koko poronhoitoalueella. *Vaamin* hän mainitsee olevan vaatimen synonyymi.

Tämän sanan kohdalla maantieteellinen jako on vaikea tehdä, sillä *vaamia* käytetään laajasti Rovaniemestä pohjoiseen päin. Toisaalta sen tunsikin myös Hossa-Irnin informantti Kainuussa. Yleiskielen muoto *vaadin*, ja sen murteellisempi muoto *vaajin*, olivat käytössä kaikkialla poronhoitoalueella, joskin hiukan enemmän eteläpuolella poronhoitoaluetta.

2.3. Härkä, pailakka

Kysyin kyselyn kohdassa kuusi, millä nimellä tai nimillä informantit kutsuvat hirvasta, joka on kastroidu. Neljä informanttia käytti vain *pailakkaa*, neljä *pailakkaa* ja *härkää* ja 22 ainoastaan *härkää*.

Kun vastaukset sijoittaa kartalle (ks. liite 1), huomaa, että pailakka on selvästi itäisempi ja pohjoisempi muoto. Selkeä raja *härän* ja *pailakan* välillä menee Suomen läpi seuraavien paliskuntien mukaan idästä länteen: Kemin-Sompio, Lappi, Sallivaara, Näkkälä. Näiden eteläpuolen informantit käyttävät vain *härkää* ja pohjoispuolen informantit puhuvat *pailakasta*. Paliskunnista *härkä* ja *pailakka* olivat tämän aineiston mukaan rinnakkain käytössä Kemin-Sompiossa, Lapissa, Näkkälässä ja Muddusjärvessä. Pelkän *pailakan* mainitsivat informantit Vätsäristä, Ivalosta, Sallivaarasta ja Muotkatunturista.

Tiesmaan (2017: 66) mukaan *härkä* tunnetaan koko poronhoitoalueella ja se tarkoittaa salvettua, kuohittua tai purtua poroa. Myös Kortessalmi (2007: 441) mainitsee *härän*. Hänen mukaansa se tunnetaan koko Peräpohjolan alueella, Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa. Tämä väite pitää paikkaansa myös tämän tutkimuksen informanttien kohdalla. Kortessalmen mukaan *härän* ja *pailakan* rinnalla käytössä Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa on ollut myös *sonni*. Tutkimukseeni vastasi kymmenen ihmistä Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun alueelta. He eivät mainitse käyttävänsä sonnina, minkä perusteella voisi nähdä, että *sonni* on kadonnut muoto.

Pailakka on Kortessalmen mukaan käytössä Enontekiön, Inarin, Rovaniemen, Savukosken, Sodankylän, Sallan, Kemijärven, Pelkosenniemen ja Simon alueella (Kortessalmi 2007: 442). Informantit Rovaniemen, Sallan ja Pelkosenniemen alueilla olevista paliskunnista vastasivat kuitenkin käyttävänsä vain *härkää*. Tämän aineiston varjolla näyttää siis siltä, että *pailakka* on siirtynyt käytössä pohjoisemmaksi ja tilalle etelämmäksi käytösanaaksi on levinnyt *härkä*, niin kuin liitteestä 1 voi huomata.

Tiesmaan mukaan *pailakka* on tuttu Inarissa, Muoniossa ja Sodankylässä. Teoksessa on kuitenkin eritelty, että härkä on juuri hihnottom, eli kesyttämätön urosporo monen pohjoisen kunnan alueella Rovaniemeltä Enontekiölle. (Tiesmaa 2017: 129.) Myös tämä tukee väitettä siitä, että pailakan maantieteellinen levikki on kaventunut.

2.4. *Kopara, sorkka*

Puhuttaessa poron biologisista ominaisuuksista sen jalkaterät ovat sorkat, koska poro on sorkkaeläin (Nieminen 1994: 1–2). Yleiskielessä sorkka on sorkkaeläimen jalan kärkiosa, jossa on 2–4 sarveismuodostumaan päättyvää varvasta (KS 2020 s.v. *sorkka*).

Kaikissa muissa paliskunnissa paitsi Hallassa informantti kertoo käyttävänsä poron sorkasta termiä *kopara*. Hallan informantti käyttää sorkasta sanaa *sorkka*. Kun puhutaan poron teurastamisesta, Kortessalmi mainitsee, että kynnet eli koparat, jäivät kiinni koipiin (Kortessalmi: 257).

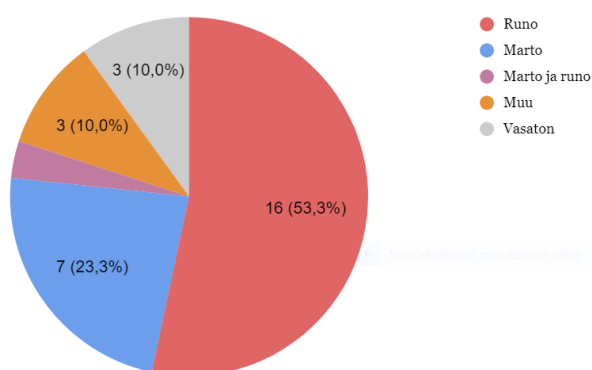
(1) *Ajokasporo saattoi liiaksi rasitettuna heittäytyä niin pahankuriseksi, että kääntyi potkimaan ajajaansa, jonka silloin piti kumota pulkka suojakseen poron koparoiden iskuilta.* (Kortessalmi 2017: 106).

Tiesmaan (2017: 96) mukaan *kopara* on poron sorkan päänimitys kaikkialla poronhoitoalueella. *Sorkan* hän mainitsee kuulleensa vain Tervolassa. *Käpäläksi* sorkkaa on voitu kutsua Rovaniemellä ja Taivalkoskella. Pudasjärvellä *koparahuu* on tarkoittanut poron nivelluuta.

Kortessalmi puhuu Kuusamon erotuskuvauksessaan *sorkasta*, mutta koska kyseessä ei ole suora lainaus puheesta, on *sorkan* käyttö luonnollista (Kortessalmi 2007: 223–228. Tämän sanan kohdalla maantieteellinen jako on helppo tehdä kartalle (ks. liite 1), sillä *kopara* on käytössä lähes koko poronhoitoalueella.

2.5. *Marto, runo*

Nimitys vasattomalle vaatimelle

KUVIO 3. Nimitykset vasattomalle vaatimelle.

Puhun tässä kohdassa naarasporosta vaatimena, sillä vaadin on täysikasvuisen naarasporon yleiskielinen nimitys (KS 2020 s.v. *vaadin*). Yleisimmät sanat vasattomalle vaatimelle ovat aineistoni mukaan *marto* ja *runo*.

Marto esiintyy pääasiassa vain poronhoitoalueen eteläosissa, sillä sen mainitsee vain seitsemän informanttia, joista suurin osa on poronhoitoalueen eteläosista. Näljängän, Pintamon Pudasjärven, Kollajan ja Niemelän informantit käyttävät *martoa*. Mielenkiintoista on, että naapuripaliskuntien Kuivasalmen ja Sattasniemen informantit tekevät muista pohjoisen paliskunnissa poikkeuksen, sillä niissä tunnetaan naapuripaliskunnista poiketen *marto*. Kuivasalmella on informantin mukaan käytössä sekä *marto* että *runo* ja Sattasniemessä ainoastaan *marto*.

Muita termejä *marton* ja *runon* lisäksi ovat Hossa-Irnin informantin *härkävaadin*, Oivangin informantin nimitys *tyhjä*, Sallan, Alakitkan ja Kuukkaan informanttien *vasaton vaadin*. Narkauksen informantti mainitsee käytettävän *kermikkää*, mutta lähdekirjojen mukaan *kermikkä* tarkoittaa vuoden ikäistä poroa (Tiesmaa 2017: 84; Kortessalmi 2007: 438–439). Tällainen poro on yleensä vasaton, sillä vain harva poro on sukukypsä vasana.

Hossa-Irnin *härkävaadin* on mielenkiintoinen sana, jota ei lähdeaineistossa mainita lainkaan. Nimi on sinänsä looginen: härkä on lisääntymiskyvytön urosporo (Tiesmaa 2017: 66), eikä kastroidu eläin voi lisääntyä. Härkävaadin on silloin lisääntymätön vaadin.

Korttesalmi mainitsee *runon* kirjassaan usein, mutta *martoa* ei kertaakaan. Tiesmaa (2017: 117, 154) tuntee *runon* naarasporona, jolla ei ole vasaa ja mainitsee *marton* olevan sen synonyymi.

Heikkinen (2002: 365, 367) määrittää väitöskirjassaan *marton* olevan *runon* eteläisellä poronhoitoalueella käytetty synonyymi. Mielenkiintoista on, että sanakirja tuntee *marton*. Sanakirjan mukaan se tarkoittaa biologisesti lisääntymiskyvyttöä, hedelmätöntä eli infertiiliä. (KS 2020 s.v. *marto*.)

Maantieteellinen jako kartalle on helppo tehdä ja siihen voi perehtyä liitteessä 1. *Marto* on eteläisempi muoto, *runo* suosittu pohjoisemmassa ja niitä käytetään harvoin yhdessä. Yleensä paliskunnissa on vain yksi sana kuvaamassa vasatonta vaadinta. Hajontaa on kuitenkin jonkin verran ja kuudessa paliskunnassa on käytössä joku muu muoto.

3. PORONHOITOTYÖHÖN LIITTYVÄ PERINTEINEN SANASTO

Tässä osiossa käydään läpi kyselylomakkeen kohdat 10 ja 17–26. Kaikki sanoista on analysoitu, mutta niistä lopulliseen tutkielmaan on valittu porolaumaa kuvaavat sanat (kysymys 10), termit poron kastroinnista (kysymys 14), pienempää aitaa, jossa porot erotellaan, kuvaavat sanat (kysymys 17), nimitykset liikuteltavalle aitaelementille (kysymys 20) ja poron päitsille (kuvakysymys 21). Kysymysten kuvat löytyvät liitteestä 5, joka on kyselylomake.

3.1. *Tokka, sakki, parttio*

Porolauman nimitykset muodostavat suhteellisen selkeän rajan kartalle (ks. liite 2). Yleiskielessä tokan ainoa merkitys on porolauma (KS 2020 s.v. *tokka*). Kaikkien muiden paliskuntien, paitsi Pintamon informantit, mainitsivat käyttävänsä kokoontuneesta porolaumasta ainakin sanaa *tokka*. Tokan rinnalla käytettävät sanat sen sijaan vaihtelivat paljon.

Parttio ja *tokka* oli yleisin sanapari. Se tunnettiin suurimmassa osassa paliskuntia Rovaniemen korkeudelta pohjoiseen. Poikkeuksen tekivät tutkimukseni pohjoisimman paliskunnan, Vätsärin, informantti, joka vastasi vain *tokka* ja Kainuussa sijaitsevan Hossan Irnin informantti, joka vastasi naapuripaliskunnistansa eroavasti käyttävänsä *parttiota*. *Sakki* sana oli harvinainen, koska se on käytössä vain Kollajan ja Pintamon paliskuntien informanteilla.

Muita termejä, joita kokoontuneelle porolaumalle mainittiin, olivat esimerkiksi *elo*, Hallan informantin *karja*, Näkkälän ja Palojärven informanttien *sorrakka* ja Alakylän informantin *sutti*. Pintamon informantti sanoo, että ”*porot on jo kasonu*”. Näitä muotoja saatetaan käyttää muissakin paliskunnissa, mutta niitä ei vain ole mainittu yleisimpinä käytettävinä.

Tiesmaa (2017: 176) toteaa, että *tokka* tunnetaan koko poronhoitoalueella ja se tarkoittaa porojoukkoa tai paliskunnan porojoukkoa. *Parttio* sen sijaan on Tiesmaan mukaan porojoukko, jonka lukumäärä vaihtelee kolmesta satoihin. *Parttiota* on tavattu hyvin monen kunnan alueella Rovaniemen pohjoispuolella, mutta mielenkiintoista on, että se on

tunnettu Tiesmaan mukaan myös Pudasjärvellä, Ranualla, Taivalkoskella, Kuusamossa ja Suomussalmella. (Tiesmaa 2017: 132.) Nyt ainoa näillä kulmilla oleva paliskunta, jonka informantti mainitsi käyttävänsä *parttiota*, oli Hossa-Irni, joka sijaitsee Kuusamon, Taivalkosken ja Suomussalmen kuntien alueella.

Tiesmaa (2017: 57, 169) ei tunne *sakkia*, mutta *elon* ja *sutin* hän tuntee juuri porolauman merkityksessä. Kortesalmi (2007: 449) puhuu kirjassaan toistuvasti *tokasta* ja sanastossa määrittää sen porolaumaksi, joka tunnetaan kaikkialla. Myös Ylikiimingissä, Pudasjärvellä ja Posiolla.

Kortesalmi (2007: 311) mainitsee, että Niemelässä on tehty erotus kahdessa sakissa. En tiedä, puhuttiinko kirjassa poro- vai miessakista, nimittäin myöhemmin kirjassa puhutaan sakeilla miesjoukoista (Kortesalmi 2007: 366–367). *Elo* on myös kortesalmen aineistossa tuttu (Kortesalmi 2007: 279).

(2) *Vieraspalkisten poromiehet veivät omat poronsa kotiseudulleen parttioissa eli pienissä ryhmissä.* (Kortesalmi 2007: 323)

Heikkinen määrittää väitöskirjassaan, että *parttio* on Muoniossa ja Kolarissa tuttu sana, joka tarkoittaa pientä 10–20 poron tokkaa (Heikkinen 2002: 366). Kun tutkii Heikkisen informanttien litteraatteja, vuonna 1923 syntynyt Lauri Oinas-Panuma Kiiminki-Kollajan paliskunnasta mainitsee *sakin* litteraatin toisella sivulla. “Teurashärät tahto joukossa jou-tua, että ne kyllä oli omassa sakissa jo..” Muuten hän puhuu *tokasta*, tosin syy voi olla myös, että haastatteliija puhuu *tokasta*, jolloin sana voi tarttua. (Heikkinen, Lauri Oinas-Panuman litteraatti: 2.)

3.2. *Kuohita, purra, salvaa*

Poron kastointi on suoritettu ennen puremalla kulmahampailla (Kortesalmi 2007: 317–318), minkä takia joissain paikoissa vielä nykyäänkin puhutaan poron kastroinnista puremisena. *Kuohita* tarkoittaa Kielitoimiston sankirjan mukaan sukupuolirauhasten poistamista, salvamista ja kastroimista. Kielitoimiston sanakirja siis pitää salvamista kuohitsemisen synonyymina. (KS 2020 s.v. *kuohita*.)

Paliskunnittain menee selkeä jako suomen läpi sen mukaan, mitä sanaa kastroinnista käytetään (ks. liite 2). Paliskunnista Salla, Pyhäkallio, Kuivasalmi ja Näkkälä muodostavat rajan. Niiden pohjoispuolella puhutaan pääasiassa *puremisesta*. Poikkeuksen tekevät vain Muddusjärvi ja Vätsäri, joissa puhutaan informanttien mukaan *kuohinnasta*. Muutamissa paliskunnissa, joissa käytetään *purra*-sanaa, käytetään myös rinnalla kuohitsemista. Informantit Pyhä-Kallion, Lapin ja Muotkatunturin paliskunnista nimittäin vastaavat käyttävänsä myös kuohitsemista.

Mielenkiintoista on, että *puremisesta* puhuvien Oraniemen ja Kuivasalmen väliin jäävässä Sattasniemen paliskunnassa puhutaan informantin mukaan *kuohitsemisesta*. Erityisesti Rovaniemen etelä- ja länsipuolella on käytössä *kuohitseminen*. Sosiolingvivistä otetta vastauksiin tuo Alakylän informantti, joka mainitsee, että *purra*-sanaa käytetään lähinnä vitsillä ja kastroinnista puhutaan *kuohinnan* lisäksi myös *häräntekona*.

Erikoinen piirre on, että Kainuussa, aivan poronhoitoalueen etelärajalla sijaitsevista Hallan ja Hossa-Irnin paliskunnissa kastroinnista puhutaan muista eteläisemmistä paliskunnista poiketen *puremisena*. Aivan länsirajalla sijaitsevassa Orajärven paliskunnassa sekä Rovaniemen lähetyvillä sijaitsevassa Poikajärven paliskunnassa käytetään informanttien mukaan kastroinnista termiä *salvuu* tai *salvaminen*. Tiesmaa ei tunne kyseistä sanaa. Kortesalmi (2007: 341) mainitsee, että poroja on salvettu, kun kirja käy läpi Ranuan Mäntyjärven paliskunnan toimintaa vuodelta 1932–1933.

Heikkisen litteraatissa, vuonna 1923 syntynyt Lauri Oinas-Panuma mainitsee *kuohinnan*.

(3) *Ne sitten kuohittiin ja vasta härkänä tapettiin* (Heikkinen, Lauri Oinas-Panuma, litteraatti: 2).

3.3. *Kirnu, kurra*

Kysyin kyselylomakkeessa nimitystä aidan sisällä olevalle pienemmälle aidalle, jossa porot otetaan kiinni. Tämä pienempi aitaus on olennainen osa poroaitaa, jotta porot saadaan käsiteltyä. Sen kutsumanimiä ovat *kirnu* ja *kurra*. Esimerkiksi Rauhala on piirtänyt graduunsa Kyrön paliskunnan kielenoppaan selostuksesta aidan pohjapiirroksen, jossa on

merkattuna *kirnu* (Rauhala 2003: Liite 5). Myös Kortessalmi (2007: 204–216) puhuu kirjassaan *kirnuista*. Kielitoimiston sanakirja ei tunne *kirnua* eikä *kurraa* tässä merkityksessä.

Informanteista suurin osa vastasi nimittävänsä pienempää aitaa *kirnuksi*, ja sen näkee liitteessä 2 olevasta kartasta selkeästi. Myös lähdekirjallisuudessa tunnetaan vastaava sana vastaavassa tarkoituksessa laajalla alueella. Tiesmaa mainitsee *kirnun* olevan tuttu Kittilässä, Kolarissa, Pelkosenniellä, Pellossa, Rovaniemellä, Savukoskella, Muoniossa ja Tervolassa (Tiesmaa 2017: 92).

Oli mielenkiintoista huomata, että kolmen paliskunnan alueella informantit käyttivät muista paliskunnista poiketen sanaa *kurra*. Se tunnetaan naapuripaliskunnissa Keminsompiossa ja Oraniemessä sekä Oraniemen naapurissa Pyhä-Kalliossa. Informanteista Oraniemen ja Pyhä-Kallion edustajat mainitsivat toisena käytettävänä sanana *kirnun*. Keminsompio on tämän aineiston perusteella ainoa paliskunta, joka käyttää vain *kurraa*.

Tiesmaa (2017: 102) tuntee *kurran*. Kirjassa kuvataan esimerkiksi, että *kurra* on *kirnusta* lähtevä pitkänomainen aitaus, johon jäteporot kootaan. *Kurra* on kirjan mukaan tuttu sana Kolarissa, Muoniossa, Kittilässä ja Sodankylässä. Mielenkiintoista on, että tämän aineiston perusteella *kirnu* ja *kurra* ovat synonyymejä, mutta Tiesmaan tekstistä saa käsityksen, että aidassa voi olla sekä *kirnu* että *kurra* erikseen. Kortessalmi ei tunne *kurraa*, mutta *kirnu* sen sijaan mainitaan kirjassa usein juuri tämän pienemmän erotteluaidan merkityksessä (Kortessalmi 2007: 206, 216, 402).

3.4. *Rehto, riehta, leippo*

Aidan liikuteltavalla tukitolppien välillä oli monia nimityksiä kuten *rehto*, *rehkilö*, *riehta*, *riehta* ja *leippo*. Tiesmaa (2017: 150) määrittelee *rehdon* on poroaitauksen tukitolppien väliksi. Tiesmaan käsikirjoituksessa sanaa ei ole ollut, mutta se on lisätty kirjaan, koska sana on ollut Tiesmaan tiedossa. Suomen murteiden sana-arkistossa Tiesmaan sanalappu on peräisin Länsipohjasta ja sen merkitys on ‘väli, seinärehto ladossa’. Muuta mainintaa *rehdoista*, *leipoista* ja *rehkilöistä* ei kirjoissa ole.

Riehto ja *riehta* ovat selkeästi itäisempiä muotoja, koska ne ovat käytössä Hossa-Irnin, Hallan ja Alakitkan informanteilla. Niemelän informantti tekee tästä päätelmästä poikkeuksen, koska Niemelän paliskunta on keskellä poronhoitoaluetta ja siellä on käytössä *riehto*, vaikka naapuripaliskunnassa Narkauksessa käytössä on *rehto*, *rehkilö* ja *leippo*. *Leipon* tuntevat Orajärven, Palojärven, Jääskön ja Narkauksen informanit, joista vain Orajärven informantti mainitsee sen ainoana käytettävänä muotona. Palojärven, Narkauksen ja Jääskön informantit käyttävät sen rinnalla *rehtoa*.

Kuivasalmen paliskunnassa on *rehdon* lisäksi käytössä *leikko*, jota ei ole missään muualla. Jääskössä käytetään *rehdon* ja *leipon* lisäksi *rehkilöä*. Pelkkä *rehto* on käytössä 14 paliskunnan alueella, kun taas *riehta* ja *riehto* on yksinään tai *rehdon* rinnalla useassa muussa paliskunnassa. Hajontaa on kuitenkin paljon ympäri poronhoitoalueen ja muutama informantti on ymmärtänyt kysymyksen mahdollisesti väärin, sillä vastauksissa oli sanoja, joilla oli jo kyselyssä muita merkityksiä.

Rehdon eri variaatioiden perusteella ei voida tehdä maantieteellistä jakoa ja sanan sijoittaminen kartalle on haastavaa, sillä muotoja on hyvin paljon. Ainoa täysin selkeä asia on, että *rehto* on yleisin termi. Myös selkeän ympyräkaavion tekeminen tämän sanan kohdalla on mahdotonta.

3.5. *Päitset, pankka*

Kysyin kyselyssä termiä poron päitsille kuvakysymyksen avulla, jotta kysymys ei johdattelisi informantteja. Yleisimmät käyttösanat tälle tarvikkeelle olivat *päitset* ja *panka*, joiden perusteella oli helppoa tehdä maantieteellinen jako (ks. liite 2). Kielitoimiston sanakirja määrittää päitset hevosen päähän pantaviksi hihnoista ja soljista koostuviksi kiinnipitolaitteiksi (KS 2020 s.v. *Päitset*). *Pankaa* Kielitoimiston sanakirja ei tunne.

Pelkät *päitset*, *päittet* tai *päitet* mainitaan vastauksissa viisitoista kertaa ja pelkkä *panka* kahdeksan kertaa. Molemmista on myös tarkennettuja muotoja. Esimerkiksi Pintamon paliskunnan informantti vastaa *päitet*, mutta tarkentaa, että kyseisessä kuvassa on nimenomaan *nokkapäitet* tai *sonninpäitet*. Myös Palojärven informantti tarkentaa kuvan päitset *nokkapäitsiksi*. Alakylän informantti tuntee *päitet*, mutta käyttää myös sanoja *riimut* ja

palsta. Niitä ei mainita muissa paliskunnissa. Kuivasalmen informantti tuntee tavallaan molemmat muodot, sillä informantti sanoo *nokkapanka* ja *päitet*. Sattasnimen informantti käyttää termiä *nokkapanta*.

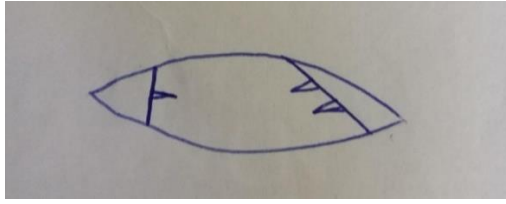
Tämän sanan kohdalla maantieteellinen jako on helppo tehdä. *Panka* on selkeästi pohjoisempi ja itäisempi muoto. Se on käytössä Kemin-Sompion, Lapin, Kuivasalmen ja Sallivaaran pohjois- ja itäpuolella. Tämän alueen länsipuolella Näkkälässä on jo käytössä *päitset*, ja näiden paliskuntien alapuolella kyseinen sana on jossain muodossaan johdonmukaisesti käytössä lähes kaikkialla.

Erikoista on, että *pankaa* käytetään poikkeuksellisesti myös eteläisimmässä paliskunnassa Hallassa. Hallan poikkeava termi ei ole yllätys. Sama informantti käyttää nimittäin muutamissa muissakin kohdissa täysin naapureista poikkeavia termejä. Hän muun muassa puhuu porolaumasta *karjana* ja poron sorkasta *sorkkana*, eli puhuu eri sanoilla kuin naapuripaliskunnat. Tämä näkyy selkeästi kartoista, jotka ovat liitteissä 1, 2 ja 4.

Tiesmaa (2017: 144, 132) tuntee *päitset*, *päitet* ja *päitteet*, sekä niiden toisen muodon, *pangan*. Hän määrittää pangan hihnoista tehdyksi poronriimuksi. Mielenkiintoista on, että Tiesmaa mainitsee *päitsiä* käytettävän eri muodoissa esimerkiksi Inarissa, Sallassa, Sodankylässä, Kolarissa, Posiolla ja Tervolassa. Siitä huolimatta esimerkiksi Inarin ja Sodankylän informantit käyttävät nyt tämän kyselyn valossa *pankaa*.

Myös Kortesalmi (2007: 104) tuntee *päitset*. Kirjassa on myös kuvassa porotalousesineitä Itärajalta Kuusamosta. Kuvaan on selostettu poron pankka hihnoineen (Kortesalmi 2007: 199, alkuperäinen lähde Museoviraston kuva-arkisto 3611:153).

4. POROMERKIN LUKEMINEN

KUVA 1. Kyselylomakkeessa esitetty poromerkki.

Poron korvamerkkien lovet ovat käytännössä kaikkialla samat, joskin joissain paliskunnissa kaikkia merkkaukseta ei käytetä. Puukolla korvaan tehtävästä merkistä selviää, kuka poron omistaa. Erilaisten lovien yhteisnimitys on *teot*, jossain päin käytetään myös *sanoja*. (Kortesalmi 2007: 302–305.) Jokaisella erilaisella korvaan leikattavalla lovella on oma nimensä. Tekoja on 17, niiden nimet vaihtelevat ja niitä voi yhdistellä (Paliskuntainyhdistys, poromerkit 2020). Muotoilin kyselylomakkeeseen satunnaisen poromerkin, joka ei ole kenelläkään käytössä ja jonka lukemisessa tiesin olevan eroja paliskunnittain (Paliskuntainyhdistys, korvamerkkihakku).

Poromerkkiä luettiin odotusteni mukaisesti monella tavalla ja lukutapojen perusteella maantieteellinen jako on helppo tehdä kartalle, joka löytyy tämän tutkielman liitteestä 3. Yleisin lukutapa on *oikia päältävittaa(n) (vita) kahesti halki, vasen poikki ja halki*. Se on käytössä viidentoista paliskunnan alueella, eli puolet informanteista lukee merkin niin. Raja lukutavassa menee suhteellisen selkeästi noin Rovaniemen korkeudelta. Sen yläpuolella ja Rovaniemen seudulla on käytössä tämä lukutapa, jos ei huomioida muutaman paliskunnan (Näkkälä, Alakylä, Muotkatunturi ja Muddusjärvi) informanttien poikkeuksia. Näkkälän ja Alakylän informantit, ovat muuten samalla linjalla 15 informantin kanssa, mutta Näkkälän informantin päältävita on *etuvita* ja Alakylän informantilla *ylävita*.

Pohjoiset naapuripaliskunnat Muotkatunturi ja Muddusjärvi erottuvat yllä mainituista sillä, että heidän informanttinsa eivät puhu halkeamasta, vaan molemmat lukevat vasemman korvan *vasen poikki ja poikkisisään*. Lähdekirjat eivät tunne kyseistä muotoa. Oikean korvan he lukevat kaikista muista paliskunnista poiketen *oikea päältä vita kaks/kahesti vinan sisään*. Lähdekirjat eivät tunne myöskään tätä muotoa.

Hyvin usein käytössä olevaa kahdesti halkeamaa ei tunne mikään lähdemateriaaleista, paitsi Tiesmaa (2017: 138, 60) mainitsee Inarista yhden informantin, joka on sanonut *vase poikki ja kaksi tynkihalkeinta*. Poikki ja halki sen sijaan tunnetaan molemmat omina tekoinaan lähdekirjoissa. Heikkinen (2002: 211) esittelee väitöskirjassaan tekoja ja nimeää esimerkiksi päältävian ja halkeaman, mutta ei niiden yhdistelmää. Toisaalta on luonnollista, että kun teot yhdistyvät korvassa, niin ne yhdistyvät myös kielessä.

Lukutapa *oikia päältävita, kahesti halaki, vasen poikki tynki halki* on käytössä yhdeksällä informantilla, joista kaikkien paliskunnat ovat napapiirin alapuolella. Tällaisia paliskuntia ovat Vanttaus, Näljänkä, Narkaus, Niemelä, Pintamo, Oivanki, Alakitka, Hossa-Irni ja Halla. Tiesmaan (2017: 178, 60) mukaan *tynkihalkein* tai *tynkihalki* ovat korvamerkin tekoja. Hän mainitsee monia erilaisia käytössä olleita halkeimia, joista *tynkihalki* ja *tynkihalkein* ovat olleet tuttuja Pudasjärvellä ja Suomussalmella.

Lähes samalla tavalla merkin lukevat näiden paliskuntien informanttien kanssa samoilla alueilla poronhoitoalueen eteläosissa, sijaitsevien naapuripaliskuntien, Kollajan ja Pudasjärven, informantit. Heillä on kuitenkin kahden halkeaman sijaan käytössä muoto *vita ämmällä*, ja he lukevat merkin *oikia päältävittaa, vita ämmällä, vasen poikki tynki halaki*.

On huomattava, että Kollaja ja Pudasjärvi tuntevat tälle teolle vain nimityksen *ämmällä*, eli näiden paliskuntien alueella ei ole variaatiota yleisempien muotojen kanssa. *Ämmä*-muotoa ei tunne mikään lähdekirjoista, eikä sitä mainita yhdessäkään lähteessä.

Myös Siirtola (1979: 28) on tutkinut poromerkkejä, joissa tulee muiden lähteiden tavoin esille *poikki* ja *päältävita*, mutta ei monille informanteille tuttuja muotoja *kahdesti halki, ämmällä* tai *poikki ja halki*. Kartalta (ks. liite 3) näkyy selkeästi, miten poromerkkien lukeminen jakautuu paliskunnittain.

5. UUEMPI POROTYÖSANASTO

Tämän luvun alla käyn läpi ja analysoin poronhoidon uudempaa sanastoa, jota ei ole aiemmin tutkittu juuri lainkaan. Osa kysymyksistä on kyselylomakkeen osiosta, jossa kysytään poronhoitotyön sanastoa. (17–26) ja osa viimeisestä osiosta (27–35), jossa kysyin modernimpaa porosanastoa. Analysoin nimitykset poron pannalle (kuvakysymys 23), vasan kaulaan laitettavalle numerolapulle (kuvakysymys 25), aitaamisessa käytettävälle nauhalle (kuvakysymys 26), poron kuolinkellolle (kysymys 28), poron sijaintitietopannalle (kysymys 29), radiopuhelimelle (kysymys 30), kuivatulle lehtikimpulle (kysymys 31) ja liikuteltavalle aitakankaalle (kysymys 34). Kuvakysymysten kuvat löytyvät liitteestä 5, joka on kyselylomake.

5.1. *Panta, pankka, remmi*

Porojen pannat ovat yleistyneet käytössä vasta viimeisen viiden vuoden aikana, eikä niitä vieläkään käytetä kaikissa paliskunnissa. Sen näkee myös vastauksissa, koska termejä pannoille on paljon. Yleisimmät nimitykset ovat *panta* ja *panka*, mutta myös *remmi* on yleinen. Kemin-Sompion informantti mainitsee ainoana remmin lisäksi *riesin* ja Kuivasalmen informantti remmin ohella *riesimen*.

Selkeää maantieteellistä jakoa tämän sanan kohdalla ei voi tehdä, mutta sijoitin sanat kuitenkin kartalle, joka on liitteessä 4. Etenkin Rovaniemen seudulla ja useassa muussa paikassa yleisin muoto on *panka*. Sen mainitsee informanteista 50 prosenttia yksin tai toisen termin kanssa. *Pannan* mainitsee 30 prosenttia yksin tai toisen termin kanssa. Mielenkiintoista on, ettei kukaan informanteista mainitse käyttävänsä *pantaa* ja *pankaa* rinnakkaismuotoina.

Huomionarvoista on, että myös poron päitsistä useat informantit käyttivät muotoa *panka*. Pääasiassa *pankaa* ei kuitenkaan käytetä paliskunnissa rinnakkain tarkoittamaan sekä päitsiä että kaulapantaa. Ainoat paliskunnat, joiden informantit voivat käyttää *pankaa* sekä päitsistä että kaulapannasta ovat Lappi ja Ivalo. Niissä kuitenkin molemmissa kaulapannasta käytetään *pangan* lisäksi myös *remmiä*. Niin kuin aiemmin on kerrottu, Tiesmaa (2017: 132) tunsii *pangan* nimenomaan päitsinä. *Remmiä* Tiesmaa ei tunne.

Kahdessa paliskunnassa mainittu *Riesin* on Tiesmaalle tuttu. Hän määrittää sen poron kellonkantimeksi. *Riesintä* on käytetty Kittilässä, Tervolassa, Simossa, Ylitorniolla, Enontekiöllä, Kolarissa, Muoniossa ja Pelkosenniellä. (Tiesmaa 2017:151.)

Myös *saasta* ja *sasta* mainittiin kyselyssä. Tiesmaa tuntee *saastan*. Se on alun perin ollut hänen mukaansa koivuvanne, johon on voitu kirjoittaa nimi tai puumerkki ja ripustaa poron kaulaan. Se on ollut tuttu hyvin laajasti Lapissa, sillä sen käyttöalaksi mainitaan Enontekiön, Kemijärven, Muonion, Pelkosenniemen, Pellon, Posion, Rovaniemen, Sallan, Savukosken, Sodankylän, Tornion, Ylitornion, Inarin ja Kittilän kunnat (Tiesmaa 2017: 157–158). Nyt *saasta* vastattiin Näkkälästä, joka sijaitsee Enontekiöllä ja *sasta* Muddusjärvestä, eli Inarista. Tämän aineiston valossa voi siis olettaa, että kyseisen sanan maantieteellinen levikki on kaventunut.

Uudemmissa pannoista ei ole juurikaan mainintoja lähdekirjoissa, mutta Kortessalmi (2007: 430) mainitsee, että tiellä liikkuville poroille on kokeiltu heijastinpantoja. *Riesiä* kirjassa ei mainita ja *pangasta* puhutaan vain päitsien merkityksessä.

5.2. Kilpukka, lappu, kilkura

Poron kaulaan laitettava numerolappu, jonka perusteella merkittömät vasat merkitään, on kaikissa paliskunnissa informanttien mukaan joko *kilkuran* tai *lapun* kaltainen sana. Maantieteellisenä jakona voisi mainita, että *lappu* on suosituin poronhoitoalueen keskijä itäosissa, mikä näkyy selkeästi kartasta, joka on tämän tutkielman liite 4.

Tiesmaa (2017: 91) tuntee *kilpukan*, jonka synonyymiksi mainitsee *kilkulan*. Hänen mukaansa se on käytössä Kiimingissä, Taivalkoskella, Suomussalmella ja Pudasjärvellä. Aineistossani kilpukka mainittiin vain kahdessa paliskunnassa, Kollajassa ja Niemelässä. Tiesmaa (2017: 90) tuntee myös *kilkulan*. Se on ollut käytössä huomattavasti kilpukkaa laajemmalla alueella.

Tämän tutkimuksen valossa kuitenkin Tiesmaan tutkimuksista poiketen esimerkiksi Pudasjärven ja Suomussalmen alueilla olevissa paliskunnissa on informanttien mukaan käytössä *lappu*. Tästä voi siis päätellä, että sen maantieteellinen käyttöala on laajentunut.

Tiesmaan aineistossa *lappua* ei mainita, mistä voi päätellä, että se on kilpukkaa uudempi muoto. Korttesalmen teoksessa (2007: 305) on kuva vanhoista, puusta vuolluista kilpuista, mutta ne ovat epäilemättä eriasia, kuin muovinen numerolappu, josta nyt puhutaan. Rauhala tuntee pro gradussaan lapun juuri siinä muodossa, missä suuri osa paliskunnista sitä käytti.

(4) *Aineistossa lappu tarkoittaa vahvasta muovista leikattua palaa, johon on kirjoitettu numeroita juoksevassa järjestyksessä* (Rauhala 2003: 52).

Rauhalan aineisto on kerätty Kyrön paliskunnasta, jonka naapureita Alakylää, Kuvasalmea ja Näkkälää on myös tässä kandidaatintutkielmassa tutkittu. Mielenkiintoista on, että kyselyni mukaan Kyrön naapuripaliskunnissa käytetään kuitenkin *kilkuran* tai *kilkulan* sijaan *lappua*.

Tämän aineiston ja lähdekirjojen pohjalta voisi siis ajatella, että *kilkura* tai *kilkula* on levinnyt pohjoisessa, kun taas *lappu* etelämpänä. Kartalle sijoitettuna (ks. liite 4) näkyy, millaiset maantieteelliset rajat tämän sanan kohdalla muodostuvat.

5.3. *Nauha, siima, lippusiima*

Porojen aitaamisessa apuna käytettävän muovinauhan yleisimmät nimitykset ovat *siima* ja *lippusiima*. Kyselylomakkeessa tätä kysyttiin kuvan avulla (ks. liite 5). Kun vastaukset sijoittaa kartalle, on jako helppo tehdä (ks. liite 4). *Lippusiima* on selvästi pohjoisempi ja keskeisempi muoto. Esimerkiksi lännessä sijaitsevassa Alakylässä ja idässä sijaitsevassa Kemin-Sompiossa on käytössä *nauha*. Pelkkää *siimaa* ei käytetä juurikaan Rovaniemen pohjoispuolella.

Poikkeuksen kaikkiin muihin tekee Vätsärin paliskunta, jonka informantti vastaa kuvakysymykseen *vurhti*, jota muut informantit ovat käyttäneet aitakankaan merkityksessä. Useimmiten paliskunnissa on käytössä vain yksi termi. Vain neljässä paliskunnassa käytetään rinnakkaisia muotoja. Esimerkiksi Oivangissa on käytössä sekä *siima*- että *lippusiima*. *Lippusiima* on luultavasti vanhastaan käyttöön jäänyt termi, sillä ennen nykyisin käytössä olevaa nauhan näköistä *siimaa*, on porotöissä käytetty *lippusiimaa*.

Pelkkää *lippusiimaa* käytetään kolmessatoista paliskunnassa, pelkkää *siimaa* kuudessa paliskunnassa ja *nauhaa* kuudessa paliskunnassa. Tiesmaa (2017), Rauhala (2003), Heikkinen (2002) tai Siirtola (1979) eivät tunne *siimaa*, *lippusiimaa*, tai *nauhaa*.

Kortesalmi (2017: 223–225) mainitsee, että poroaidan siulojen jatkeena on käytetty lippusiimaa 1900-luvun alkukymmenillä. Pelkkää *siimaa* tai nykyisin käytössä olevaa *nauhaa* ei mainita.

5.4. Kuolinkello, kuolinpanta

Kysymyksessä 28 kysyin nimityksiä poron kuolleisuuslähettimelle. Poron kuolleisuuslähetin on panta, joka lähettää tukiasemaan signaaleja, kun poron liike syystä tai toisesta loppuu. Tällaista kuolleisuuslähetintä ei mainita lähdeteoksissa, koska tuote on yleistynyt käytössä vasta viimeisen viiden vuoden aikana.

Tämän aineiston perusteella voisi päätellä, että isossa osassa paliskunnista laite ei ole vielä tuttu, sillä kymmenen informanttia eli 33 prosenttia informanteista ei tiedä laitteelle nimeä tai kertoo, ettei ole käyttänyt kyseistä tarviketta. Kuitenkin esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun informanteille tarvike on tuttu. Vaikka kuolleisuuslähetin tunnetaan Muotkatunturista Hallaan vaihtelevasti, sen termit eivät ole maantieteellisesti jaettavissa. Tämän sanan kohdalla esimerkiksi naapuripaliskunnat eivät muodosta yhteisiä sana-alueita lainkaan.

Kuolleisuuslähettimelle informantit vastaavat yhteensä yhdeksän erilaista nimitystä. Eniten mainitut käyttösanat lähettimelle ovat *kuolinkello*, *kuolinpanta* tai *kuolinpanka*. Myös *kuolinnappi* ja *kuolleisuuslähetin* olivat käytössä.

Kollajan informantin *piipparipanta* on selkeästi aiemmin mainitulla *ari*-johtimella johdettu slangisana. *Piippari* on onomatopoeettinen sana, eli se jäljittelee ääntä (KS 2020 s.v. *onomatopoeettinen*). Kun panta antaa signaalin tukiasemaan, kuuluu piippaava ääni.

5.5. *Gepsi, kepsi*

Porojen sijaintitietoja luovuttavat GPS-pannat ovat kuolleisuuslähettimen tavoin niin uusi tarvike, että niitä ei mainita lähteissä lainkaan. GPS-paikannin on yleiskielessä satelliitteihin tukeutuva paikannuslaite (KS 2020 s.v. *GPS-paikannin*).

Sijaintitietopanta on jo ympäri poronhoitoalueen tuttu tarvike ja sen nimitykset voi sijoittaa kartalle (ks. liite 4). Kartasta huomaa, että selkeää maantieteellistä jakoa tämän sanan suhteen on vaikea tehdä. Käytettävät termit vaihtelevat paljon eri alueilla ja paliskunnissa.

Eniten sijaintitietopantaa sanottiin *GPS-pannaksi*, *gepsiksi* tai *kepsiksi*. Toinen suosittu sana oli *tutkapanta* tai *tutkapanka*, jota käytettiin erityisesti poronhoitoalueen keskiosissa. Lisäksi muutamat käyttivät pantojen merkkejä, kuten *Trackeria* tai *Ultracomia*. Eräs informantti käytti termiä *lähetin*. Vain yksi informantti ei osaa vastata pannalle muuta nimeä kuin *sijaintitietopanta*, jonka mainitsen kysymyksessä.

GPS-pannalle käytettyjä nimityksiä oli yhteensä 17, *GPS-panta*, *GPS-panka*, *gepsi*, *gepsipanta*, *paikannin*, *lähetin*, *lähetinporo*, *tutkapanta*, *tutkapanka*, *kepsi*, *Tracker*, *Ultra-poit*, *Ultracom*, *Naltio*, *trakkeri*, *rakkeri* ja *itiootti*.

Sijaintitietopantojen nimityksistä *gepsi* on muodoltaan slangisana, sillä slangisanan voi muodostaa myös typistämällä. Silloin sana vain katkeaa eri kohdasta kuin slangijohdinta lisätessä. (Nahkola 1999: 197.) Tällä tavoin GPS-panta on typistetty *gepsiksi*. Muuten nimityksistä ainakin osa on esimerkiksi lempinimiä sijaintitietopantojen merkeille.

5.6. *Radiopuhelin, lälläri*

Yleiskielessä radiopuhelin on radiolähettimen ja -vastaanottimen yhdistelmä (KS 2020 s.v. *radiopuhelin*). Radiopuhelin on yleisesti käytössä apuvälineenä ympäri poronhoitoalueen. Porotalous on kehittynyt 1960-luvulla paljon, ja teknisiä apukeinoja on otettu käyttöön erityisesti silloin. Radiopuhelimet ovat tuolloin olleet kokeilussa kenttäolosuhteissa. (Kortesalmi 2007: 395.) Radiopuhelimet yleistyivät kaikkialla poronhoitoalueella

1970-luvun jälkeen. (Kortesalmi 413–414). Radiopuhelimet ovat siis olleet käytössä nelisenkymmentä vuotta, joten myös termit niille ovat vakiintuneet.

Lälläri oli suosituin nimitys radiopuhelimelle. Se mainittiin ainoana käytettävänä sanana seitsemästä paliskunnasta, yhdessä muun vaihtoehdon kanssa yhdeksässä paliskunnassa. *Lälläri* tunnetaan siis tämän aineiston 30 paliskunnasta 16 paliskunnan alueella. Informanteista 53 prosenttia käyttää *lälläriä* yksin tai toisen termin kanssa. *Lälläri* on käytössä ympäri poronhoitoalueen, esimerkiksi Alakylässä, Hossa-Irnissä ja Muotkatunturissa.

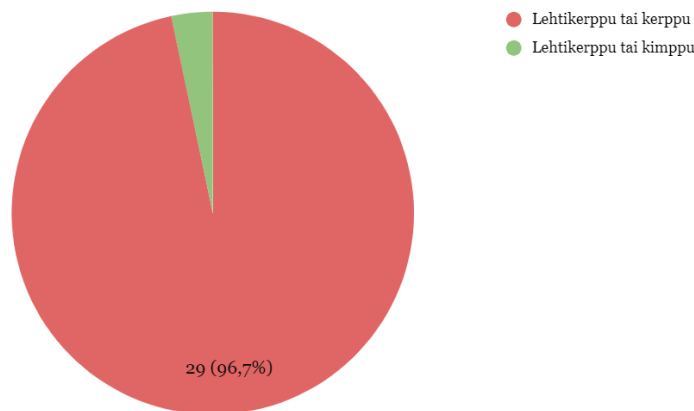
Lälläri on selkäesti slangijohdos. Sanassa on tapahtunut suffiksaatio, eli sanan loppuun on lisätty slangisuffiksi (Nahkola 1999: 197). *Lälläriin* lopussa on siis lisättynä slangisuffiksi *-äri*. Suurin osa slangisanoista muodostetaan juuri *ari*-päätteellä (Nahkola 1999: 213–216).

Nimityksiä radiopuhelimelle on paljon ja niiden jakaminen maantieteellisesti on haastavaa. Muita suosittuja muotoja ovat *poropuhelin*, *ratio-* tai *radiopuhelin*, *radio* tai *ratio*, *puhelin* ja *vhf*. Radiopuhelimen nimitysten perusteella ei voi tehdä minkäänlaista maantieteellistä jakoa, sillä siitä käytetään monenlaisia sanoja ympäri poronhoitoalueen. Radiopuhelimelle ei siis ole olemassa poronhoitoalueella yhtä suosittua ja selkeää nimitystä. Muita nimityksiä ovat aiemmin mainittujen lisäksi Pintamon paliskunnan informantin *kapula*, jota hän käyttää yhdessä *lälläriin* kanssa ja Oivangin paliskunnan informantin *höpötin*, jota hän käyttää niin ikään *lälläriin* rinnalla.

Kortesalmi (2007: 437) puhuu kirjassaan nykytekniikan hyväksikäytöstä ja radiopuhelimesta. Siirtola (1979: 13) mainitsee radiopuhelimien tärkeyden yhteydenpidossa. Rauhala (2003) ja Heikkinen (2002) eivät puhu radiopuhelimista ja Tiesmaan (2017) aineistonkeruuaikana ei ole vielä ollut olemassa radiopuhelimia.

5.7. Kerppu

Nimitykset kuivatulle lehtikimpulle

KUVIO 4. Nimitykset kuivatulle lehtikimpulle.

Kysyin lomakkeen kysymyksessä 31 nimityksiä kuivatulle lehtikimpulle. Yleisin termi sille on *kerppu* ja *lehtikerppu*. Yleiskielessä kerppu on lehdeksistä tehty kimppu, joka käytetään kuvattuna (KS 2020 s.v. *kerppu*).

Kerppu on tässä aineistossa ainoa sana, jota kaikki informantit käyttävät. Nippuun kuivatuja lehtipuunoksia sanotaan siis *kerpuksi* tai *lehtikerpuksi* kaikkien informanttien kielellä maantieteellisestä sijainnista riippumatta. Vain Orajärven informantti käyttää *kerpun* rinnalla *kimppua*.

Tiesmaa (2017) ei puhu kirjassaan lainkaan kerpuista tai lehtikerpuista, mutta Kortessalmi (2007: 185) tuntee lehtikerpun juuri siinä merkityksessä, missä myös tämän kyselyn informantit. Heikkinen (2002: 146) puhuu väitöskirjassaan lehtikerpuista yleisenä poron lisäruokana.

- (5) *Luppopuiden kaataminen, nosto jäkälä, jokivarsiniittyjen heinäsato, raate ja lehtikerput rinnastuvatkin eräänlaiseksi luonnollisten ravintovarojen kategoriaksi* (Heikkinen 2002: 192).

5.8. *Säkki, hursti*

Kangas, jolla rakennetaan väliaikaisia poroaitoja, on suurimmassa osassa paliskuntia *säkki* tai *hursti*. Näiden sanojen välinen maantieteellinen jako näkyy selkeästi kartalla, joka on liitteessä 4. Niin kuin kartasta näkee, *säkki* on eteläisin muoto, sillä se on käytössä yhdessätoista tutkimuksen eteläisimmässä paliskunnassa, joista kaikki ovat Rovaniemen eteläpuolella.

Hursti on selkeästi pohjoisempi muoto. Yleiskielessä *hursti* tarkoittaa nelivarista rohdinkangasta (KS 2020 s.v. *hursti*). *Hursti* on käytössä Rovaniemen pohjoispuolella, jossa kahdessatoista paliskunnassa se on informanttien mukaan ainoa käytettävä sana. Kemin-Sompiossa ja Pyhä-Kalliossa *hurstin* rinnalla käytössä on informanttien mukaan *säkki*. *Säkki* ja *hursti* eivät ole kuitenkaan ainoita käytettyjä muotoja. Esimerkiksi länsipuolella poronhoitoaluetta Alakylässä ja Orajärvellä käytetään sanaa *loue* tai *loude*. Palojärvessä tunnetaan säkin ja *hurstin* lisäksi *ressu*.

Tiesmaa (2017: 112) ei tunne *säkkiä* eikä *hurstia*, mutta *louve* kirjasta löytyy. Sen hän määrittelee laavun tai raitoahkion *hurstipeitteeksi*, joka tunnetaan Rovaniemeltä Inariin. Kyselyssä *louteen* merkitys oli kuitenkin eri kuin aiemmassa kirjallisuudessa, eli todennäköisesti kyseinen sana on saanut uuden merkitykseen. Kortessalmi (2007: 259, 281) mainitsee *louteen* samassa merkityksessä kuin Tiesmaa.

(6) *Tänne rakennettiin 5–7 hoikan mäntyruoteen varaan pingotetusta louteesta (lp. louDa laavu (lp. lavvu) (Kortessalmi 2007: 281.)*

Kortessalmi mainitsee *säkkiäidan* useilla sivuilla. Hän kertoo esimerkiksi, että 1960-luvun uusinta porotekniikkaa olivat *säkkiaidat*. Kuusamosta Akanlahden paliskunnasta on myös kuva, jossa vedetään *säkkiä*. (Kortessalmi: 209, 227.)

Kortessalmi tuntee myös *hurstin*. Kirjassa luetellaan vuonna 1789 kuolleen kolarilaisen poropaimenen Piera Antinpoika Vettaisen omaisuutta ja tarvikkeistoa. Luettelossa on ”*hurstisäkki* ja *kate*- eli *loudevaatetta* puoleen kotaan” (Kortessalmi 2007: 112). Tästä voidaan päätellä, että *hursti* on ollut *louteen* tavoin muussa merkityksessä jo tuolloin, mistä se on myöhemmin yleistynyt aitaravikkeen nimeksi.

6. YHTEENVETO

6.1. Tulokset

Tärkein ja laajin tutkimuskysymykseni oli, millaista sanastoa alle 30-vuotiaat poronhoitajat käyttävät poronhoitotöissä. Lopputulemana on, että vanhat arkipäivän perinteiset sanat ovat edelleen käytössä melko laajasti. Sen sijaan sanojen maantieteellinen levikki on muuttunut aiemmista tutkimuksista. Osa sanoista on levinnyt laajemmalle alueelle, ja osan maantieteellinen levikki on kutistunut. Esimerkkejä maantieteellisen käyttöalan kaiventumisesta ovat kaulapannan nimitykset *sasta* ja *saasta* (kohta 5.1.) ja käyttöalan leviämisestä *härkä*, joka on vallannut alueita, joissa *pailakka* on ollut lähdekirjallisuuden mukaan aiemmin tuttu (kohta 3.3.).

Tutkimuksen ensimmäinen tarkentava alakysymys oli, näkyykö sanoissa selkeä maantieteellinen jakauma. Idän ja lännen välillä jakoa oli yleensä mahdotonta tehdä, mutta pohjoisen ja etelän välillä sanoissa oli usein selkeitä jakoja. Esimerkiksi *parttio* (ks. liite 2) ja *runo* (ks. liite 1) olivat etelässä tuntemattomampia sanoja. Maantieteellinen jako näkyy useissa kartoissa. Liitteissä 1 ja 2 näkyy selkeästi maantieteellinen jako esimerkiksi kuohitun hirvaan, porojen kiinniottoaidan ja päitsien nimityksissä.

Toinen tarkentava alakysymys oli, onko informanteilla sanoja, joita missään muussa paliskunnassa ei mainita käytettävän. Sellaisia sanoja löytyi muutamia. Esimerkiksi Hossan Irnin informantin vasatonta vaadinta kuvaava *härkävaadin* oli ainoa laatuaan. Myös Pintamon informantin nimitys *kapula* ja Oivangin informantin termi *höpötin* radiopuhelimen nimenä, olivat käytössä vain yhdessä paliskunnassa. Mukana oli myös sanoja, jotka olivat käytössä vain parin paliskunnan alueella, tällaisia olivat esimerkiksi Kollajan ja Niemelän informanttien *kilipukka*, Kollajan ja Pudasjärven *vita ämmällä* sekä Muotkatunturin ja Muddusjärven informanttien tapa lukea korvamerkkien vian halkeama *vinan sisään*. Lisäksi perehdyin joka kohdassa siihen, miten lähdekirjallisuus tunsii sanat.

Kolmas tarkentava alakysymys oli, onko vastauksessa sellaisia asioita, joista kaikilla oli käytössä vain yksi ja sama termi. Ainoa tällainen oli lehtikimppua kuvaava *kerppu*. Lähes yhtä yksipuolisesti nimityksiä oli poron sorkalla, joka oli kaikissa muissa, paitsi yhdessä paliskunnassa *kopara*. Kaikissa muissa sanoissa oli käytössä vähintään kahta muotoa.

6.2. Muita maantieteellisiä huomioita

Yleensä naapuripaliskunnilla sanasto on hyvin samankaltaista. Muun muassa eteläpuolella poronhoitoaluetta sijaitsevat paliskunnat Kollaja, Pudasjärvi, Pintamo ja Näljänkä käyttävät usein täysin samoja sanoja. Heillä yhteisesti käytössä olevia sanoja, jotka poikkeavat naapuripaliskuntien informanttien vastauksista olivat esimerkiksi *marto* (ks. liite 1), *säkki* (ks. liite 4) ja *panta* (ks. liite 4). Toisaalta esimerkiksi Pudasjärven ja Kollajan paliskunnan yhtäläisyydet ovat huomattavia. Heidän yhteinen sanastonsa näkyy esimerkiksi tavassa lukea poron korvamerkki (ks. liite 3). Myös pohjoisen paliskunnat käyttävät usein samoja sanoja. Erityisesti tällaisia liittoumia tekevät informanttien vastausten perusteella Muotkatunturi ja Muddusjärvi. Usein myös Sallivaara ja Muotkatunturi.

Hallan paliskunta erottuu useissa sanoissa naapureistaan. Sen informantti puhuu esimerkiksi naapureista poiketen poron *puremisesta* (ks. liite 2), *sorkasta* (ks. liite 1) ja *pangasta* (ks. liite 2). Muutenkin itäpuoli muodostaa välillä omia sanoja, mutta myös niillä on yleensä paljon yhteistä muiden paliskuntien kanssa.

Ehkäpä eniten hajontaa esiintyy puolella välissä poronhoitoaluetta, juuri Rovaniemen seudulla. Siellä paliskunnissa on usein samalle asialle käytössä useita eri termejä ja sanasto yhdistyy sekä pohjoiseen että etelään. Summaten voi kuitenkin sanoa, että yleensä naapuripaliskunnissa käytetään enimmäkseen samanlaista sanastoa.

Jos vertaa uudempia ja vanhempia sanoja, huomaa, että uudempien sanojen variaatio on suurempaa ja niiden termistö ei ole vakiintunutta. Maantieteellinen jako uusien sanojen kohdalla ei yleensä ole selkeä. Esimerkiksi kuolinlähettimelle mainittiin yhdeksän eri nimitystä ja radiopuhelimelle 11 eri nimitystä.

Mielenkiintoista on, miten käyttösanat ovat rakentuneet. Usein jo aiemmin käytössä olevien sanojen merkitys on ainakin tämän aineiston mukaan muuttunut. Nykyisin aitakanan merkityksessä käytettävä *loude* on esimerkiksi ollut ennen laavun tai kodan seinä (Tiesmaa 2017: 112) ja radiopuhelimien edeltäjät vhf-puhelimet ovat jääneet kieleen elämään uudempien radiopuhelimien niminä. Samoin uusi nauhamainen siima on monesti informanttien vastauksissa nimeltään lippusiimaa, vaikka ennen nykyistä muovinauhaa käytössä ollut lippusiima oli aivan erilaista.

7. PÄÄTÄNTÖ

Tutkielmani perehtyy odotusten mukaisesti laajasti ympäri poronhoitoalueen käytettävään poronhoitosanastoon, joskin kyse on vain pintaraapaisusta laajan ja rikkaan sanaston keskellä. Tutkimuksessani käy ilmi sanojen maantieteellinen variaatio ja myös vanhemman sanaston säilyminen ja muuttuminen. Yksi tutkielman olennaisimmista painopisteistä on kuitenkin uudempi porosanasto, jota ei ole välttämättä tutkittu koskaan aiemmin.

Tutkimus kertoo, että poronhoidon sanasto muuttuu ajan mukana niin kuin kaikki muukin kieli. Uusien sanojen rinnalla on kuitenkin käytössä valtavasti kauaa periytynyttä vanhaa sanastoa, joka on läsnä poronhoitajien arkipäivissä. Tutkimus antaa suuntaviivoja alueiden sanaston variaatiosta ja sanaston muuttumisesta, mutta ei kerro yksittäisten paliskuntien sanaston tilannetta, sillä jokaisesta tutkitusta paliskunnasta on vain yksi informantti. Jos informantteja olisi jo aluksi hankkinut enemmän, tulokset olisivat paremmin perusteltuja, eivätkä vain suuntaa antavia.

Tutkimus ei kerro murteesta, eikä saamen kielen vaikutuksesta sanastoon, mutta esimerkiksi sellaisilla uusilla näkökulmilla tutkimusta voisi laajentaa. Toisaalta myös käytettyjen sanojen historiaan olisi mielenkiintoista tutustua: Millainen merkitys sanoilla on ennen ollut? Minkä kielen pohjalta ne ovat rakentuneet?

Tämän tutkimus on rajattu vain nuoriin informantteihin. Ajattelen, että kyselyn laajentaminen vanhempiin informantteihin ja heidän vertailunsa nuoriin voisi olla hyvä tutkimuskohde jatkoa ajatellen. Olisi myös mahdollista tutkia esimerkiksi, onko sukupuolella vaikutusta käytetyssä sanastossa.

Kaikki informantit vastasivat kyselylomakkeeseen ajan kanssa ja jokainen, jota pyydettiin vastaamaan, vastasi. Tästä tulkitsen, että myös nuoret poronhoitajat haluavat itse päivittää tietoaan omasta elintavastaan ja kielestään. Uskon, että tällä tutkimuksella on todellakin paikkansa suomen kielen tutkimuksen kentällä, mutta myös tärkeä merkitys siihen, kuinka tieto porokulttuurista ja -sanastosta säilyy jälkipolville.

LÄHTEET

- HAARALA, RISTO 1981: *Sanastotyön opas*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisu: 16. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- HEIKKINEN, I. HANNU 2002: *Sopeutumisen mallit: poronhoidon adaptaatio jälkiteolliseen toimintaympäristöön Suomen läntisellä poronhoitoalueella*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HEIKKINEN, I. HANNU 2002: Väitöskirjan aineisto. Kulttuuriantropologian opetus- ja tutkimusarkisto, Oulun yliopisto. Oinas-Panuma Eero litteraatti, Oinas-Panuma Lauri litteraatti.
- KORTESALMI, J. JUHANI 2007: *Poronhoidon synty ja kehitys Suomessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2020. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/> (20.11.2020).
- Maakunta-arkisto: Kemin tuomiokunnan arkisto: 1809.
- MANTILA, HARRI & PÄÄKKÖNEN, MATTI 2010: *Oulun seudun murteen vokaalisto, historia, muutos ja variaatio*. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- NAHKOLA, KARI 1999: Nykyslangin sananmuodostusoppia. *Virittäjä*, 103(2), 195. <https://journal.fi/virittaja/article/view/39154> (20.11.2020).
- NIEMINEN, MAURI & PIETILÄ, URHO, A. 1999: *Peurasta poroksi*. Paliskuntain yhdistys.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO 2000: Sosiolingvistiikka kielentutkimuksen kentässä - (Kari Saja-vaara, Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi ja yhteisö. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä* 2 s. 13–37. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- OINAS-PANUMA, MARTTA 2011: *Slangi ja alakulttuuri. Neljän harrasteryhmän slangisanojen tarkkailua*. Pro Gradu -tutkielma Oulun yliopisto. (2011)
- Paliskuntainyhdistyksen nettisivut, paliskunnat. <https://paliskunnat.fi/py/paliskunnat/> (20.11.2020).
- Paliskuntainyhdistyksen nettisivut, poromerkkihakua. <https://paliskunnat.fi/poromerkit/julkinen.php> (20.11.2020).
- Paliskuntainyhdistyksen nettisivut, poromerkit. <https://paliskunnat.fi/poro/poronhoito/menetelmia/poromerkki/> (20.11.2020).
- PAUNONEN, HEIKKI 1991: Till en ny indelning av de finska dialekterna. – *Fenno-Ugrica Suecana* 10 s. 75–79.

Poronhoitolaki, 2§.

PÄLLI, PEKKA 2003: *Ihmisryhmä diskursseissa diskurssina*. Acta Universitatis Tamperensis 910. Tampere: Tampere University Press.

RAUHALA, MAARIT 2003: *Poronhoidon sanastoa Kittilän Kyrön paliskunnassa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

RUOTSALA, HELENA 2002: *Muuttavat palkiset*, Vammalan Kirjapaino Oy.

SAANILAHTI, MARJA & NAHKOLA KARI 1991: *Koululaisslangi Virroilla*. Virtain tutkimuksia 11. Tampereen yliopisto.

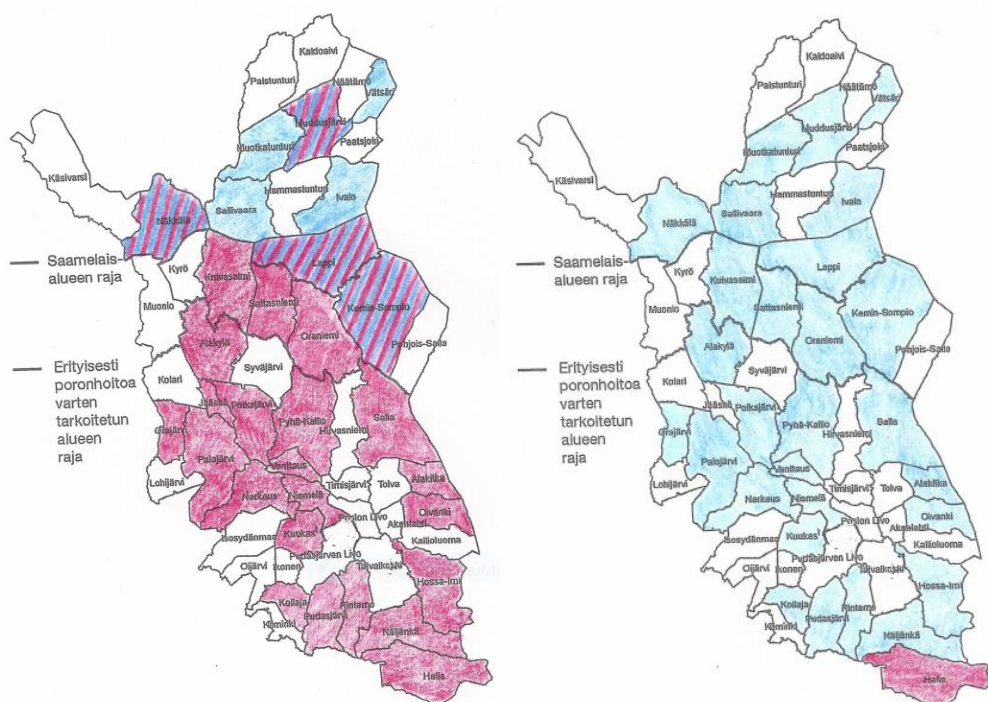
SIIRTOLA, HELENA 1979: *Poronhoitosanasto Kittiläläisten nuorten kielessä*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

TIESMAA, ERKKI 2017: *Suomalainen poronhoitosanasto*, Markku Varis (toim.) Väyläkirjat.

TUOMI, JOUNI & SARAJÄRVI, ANNELI 2009: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

VAATTOVAARA, JOHANNA 2009: *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Helsinki: SKS

LIITE 1. Suoraan poroon liittyvien sanojen maantieteellinen levikki.

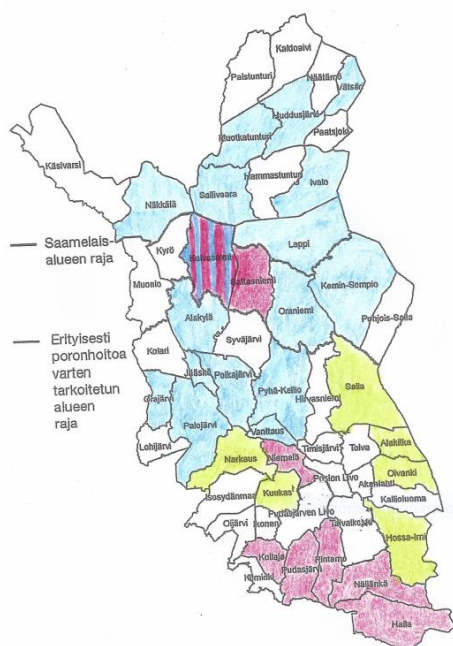

Kastroitu hirvas

Poron sorkka

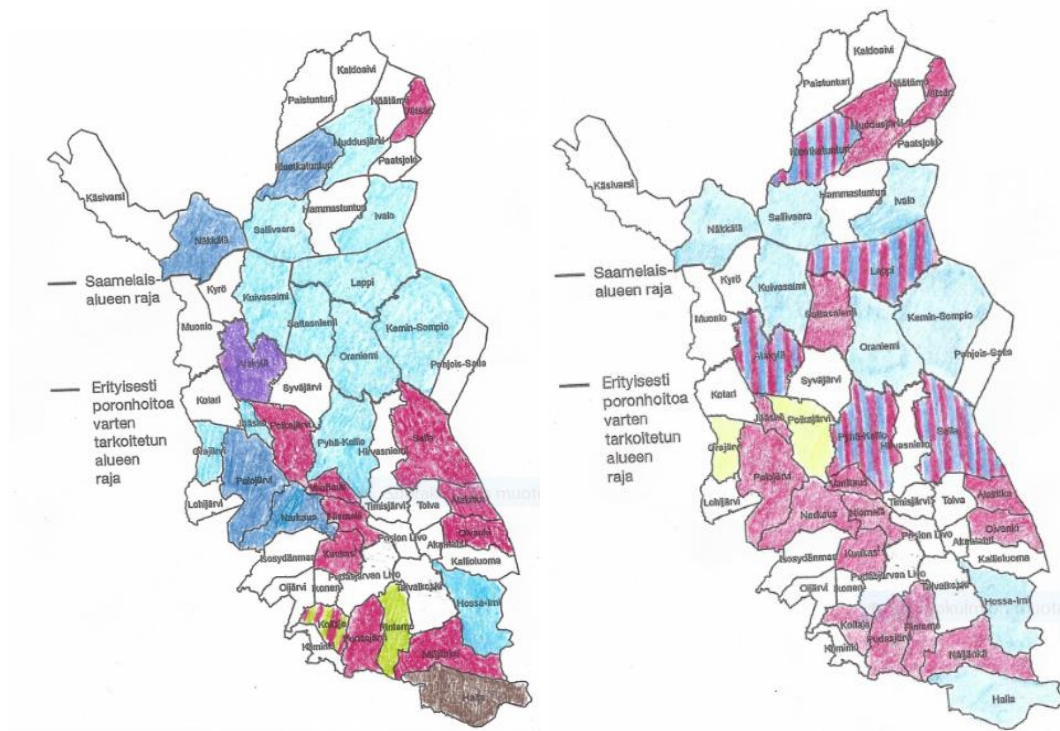
Punainen *härkä*
Sininen on *pailakka*
Punainen ja
sininen *härkä* ja *pailakka*

Punainen *sorkka*
Sininen *kopara*

Vasaton vaadin
Punainen *marto*
Sininen *runo*
Punainen ja sininen, *marto* ja *runo*
Vihreä muu

LIITE 2. Poronhoitotyöhön liittyvän perinteisen sanaston maantieteellinen levikki.

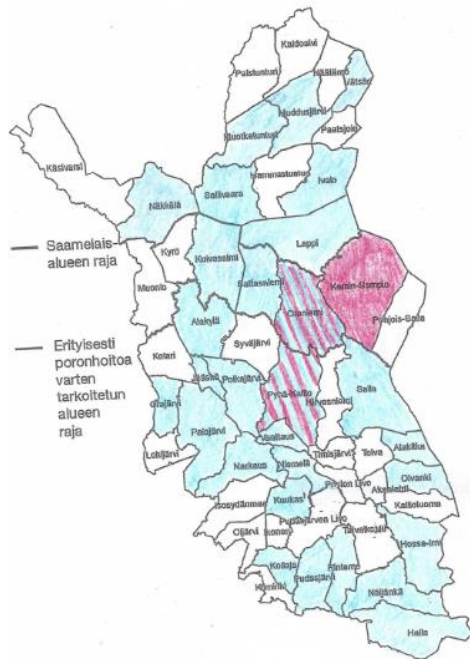

Kokoontunut porolauma

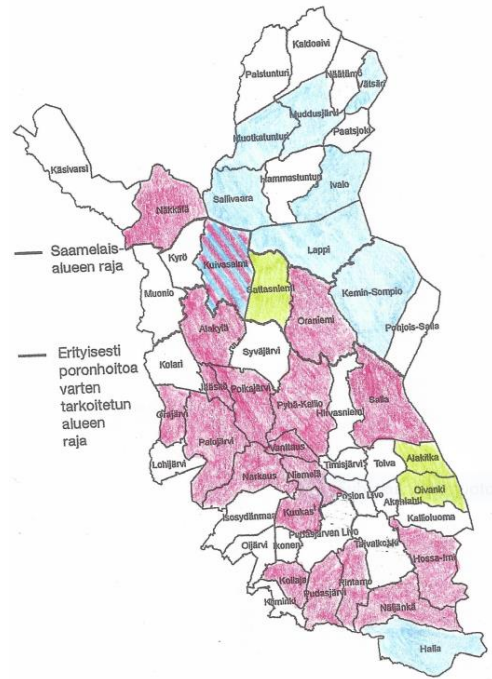
Sininen *tokka*, *parttio*
 Punainen *tokka*
 Tumma sininen
tokka, *parttio*, muu
 Violetti *tokka*, *sutti*
 Ruskea *tokka*, *karja*
 Vihreä *sakki*, *saki*

Poron kastointi

Sininen *purra*
 Punainen *kuohita*
 Sininen ja punainen
purra, *kuohita*
 Vihreä *salvaa*

Poroaidan kiinniottoaita
 Sininen *kirnu*
 Punainen *kurra*
 Sininen ja punainen *kirnu, kurra*

Poron päätset
 Sininen *panka*
 Punainen *päittet, päitet, päitset*
päihtet, päitteet, päittit
 Sininen ja punainen *panka, päitset*
 Vihreä muu

[illegible]

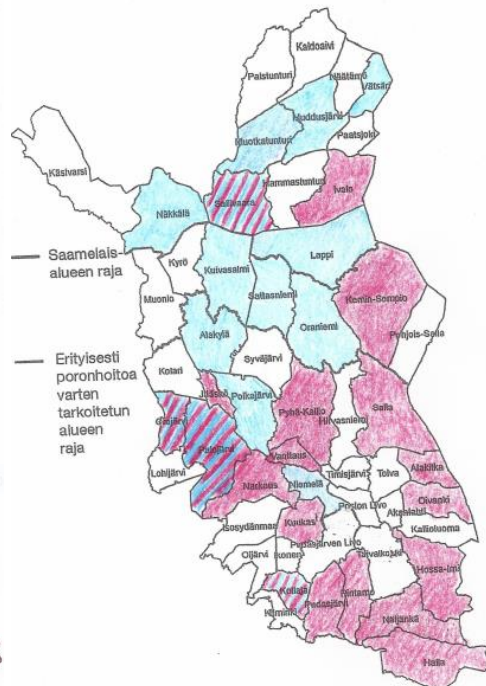
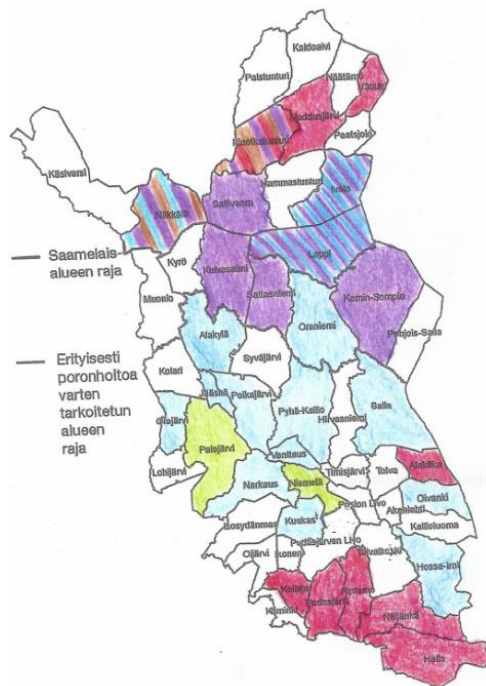
Punainen *oikea päältävita/päälyvita kahesti halki, vasen poikki ja halki.*

Sininen oikea päältävita kahdesti halki, vasen poikki tynkihalki.

Violettii oikia päältävita, vita ämmällä, vasen poikki tynkihalki.

Vihreä muu

LIITE 4. Uusien porosanojen maantieteellinen levikki.

Kaulapanta

Sininen *panka*

Punainen *panta*

Violetti *remmi, riesi*

Ruskea *saasta, sasta*

Vihreä *ei tietoa, ei vastausta*

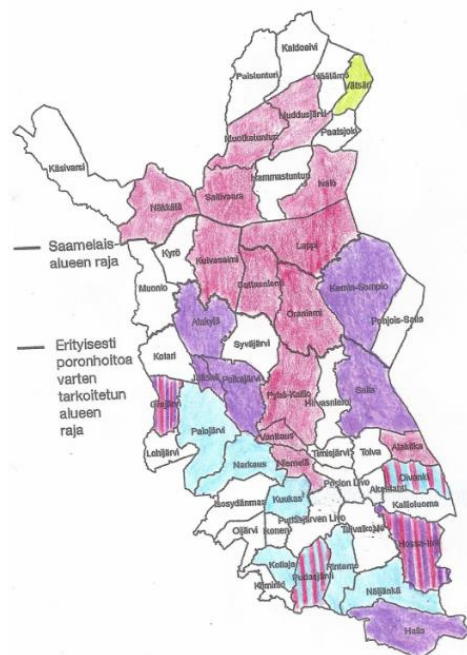
Useampi väri, ylemmät värien mukaan.

Muovinen numerolappu

Sininen *kilkula, kilkura,*

kilpukka, kilikula

Punainen *lappu*

Aitaamisessa käytettävä nauha

Sininen *siima*

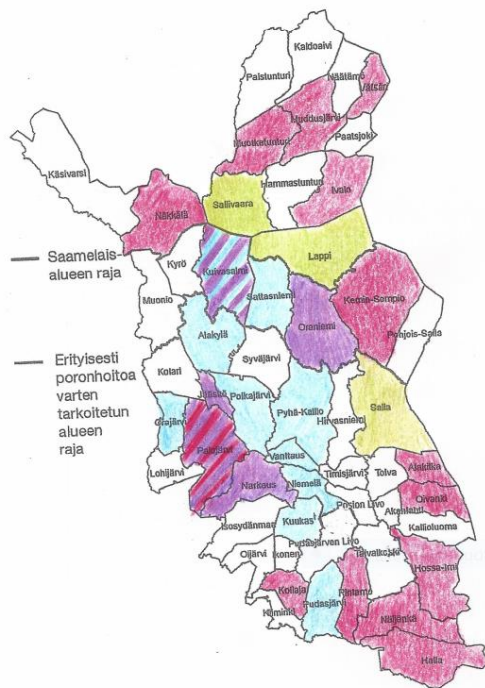
Punainen *lippusiima*

Sininen ja punainen *siima, lippusiima*

Punainen ja violetti *nauha, siima*

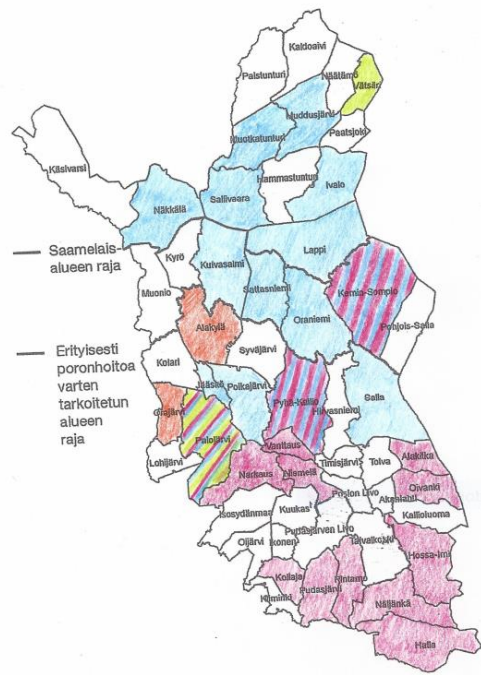
Violetti *nauha*

Vihreä *muu*

Sijaintitietopanta

Sininen *tutka, tutkapanta, panta*
 Punainen *GPS, gepsi, kepsi*
 Violetti pannan merkin mukaan
 Vihreä muu, ei tiedä
 Useampi väri, ylempänä olevat
 sanat värien mukaan.

Väliaikainen aitakangas

Sininen *hursti*
 Punainen *säkki*
 Sininen ja punainen *hursti, säkki*
 Oranssi *loude, loue*
 Vihreä muu
 Useampi väri, ylempänä
 olevat sanat värien mukaan.

LIITE 5. Porosanastokysely.

Porosanastokysely

Olen Olga Oinas-Panuma ja opiskelen Oulun yliopistossa suomen kieltä. Kandidaatin-tutkielmassani tutkin, miten poronhoitosanasto vaihtelee poronhoitajanuorilla ympäri poronhoitoalueen. Tehtävänäsi on vastata esittämiini kysymyksiin rehellisesti ja juuri, niin kuin itse sanoisit. Jos esimerkiksi sanot toisella vuodella olevaa naarasporoa vuoneloksi, vastaa vuonelo, äläkä vuonilo tai vuongeli. Mikäli käytät samasta asiasta useampaa eri nimitystä, mainitse vastauksessa kaikki. Vääriä vastauksia ei ole. Kysyn taustatietojanne, jotta pystyn sijoittamaan vastaukset maantieteellisesti ja vertaamaan vastauksia iän, asuinpaikan ja taustojen mukaan. Lopullisesta tutkielmasta ei voi tunnistaa yksittäisiä vastaajia

1. Perustiedot

Koko nimi *	<input type="text"/>
Ikä *	<input type="text"/>
Sukupuoli *	<input type="text"/>
Kotipaikkakun- ta *	<input type="text"/>
Jos olet asunut muualla, niin missä ja kuinka kauaa?	<input type="text"/>
Paliskunta *	<input type="text"/>
	<input type="text"/>

2. Ainakin toisella vanhemmistani on tai on ollut poroja.

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

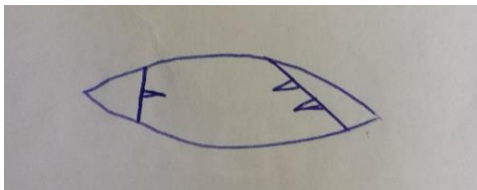
3. Ainakin jollain isovanhemmistani on tai on ollut poroja.

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Tässä osiossa kysytään suoraan poroon liittyviä perinteisiä käyttösanvoja.

4. Millä nimellä tai nimillä kutsut poronvasaa, jolla ei ole merkkejä korvissa? *

5. Millä nimellä tai nimillä kutsut naaraspuolista aikuista poroa? *
6. Millä nimellä tai nimillä kutsut hirvasta, joka on kuohittu?
7. Millä nimellä tai nimillä kutsut toisella ikävuodella olevaa naarasporoa? *
8. Millä nimellä tai nimillä kutsut poroa, jolla on kello kaulassa? *
9. Millä nimellä tai nimillä kutsut poron sorkkaa? *
10. Millä nimellä tai nimillä kutsut kokoontunutta porolaumaa? *
11. Millä nimellä tai nimillä kutsut porojen tekemää jälkeä tai polkua? *
12. Millä nimellä tai nimillä kutsut kesällä pidettävää tapahtumaa, jossa porot kootaan aitaan ja vasat merkitään?
13. Millä nimellä tai nimillä kutsut poron korvaan puukolla leikattavia merkkejä? *
14. Millä nimellä tai nimillä kutsut urosporon kastointia? *
15. Millä nimellä tai nimillä kutsut vaadinta, jolla ei ole vasaa? *
16. Millä tavalla luet alla olevan merkin?

Tässä osiossa kysytään poronhoitotöihin liittyvää perinteistä sanastoa.

17. Millä nimellä tai nimillä kutsut aidan sisällä olevaa pienempää aitaa, jossa otetaan erotuksissa porot kiinni?*
18. Millä nimellä tai nimillä kutsut poroaitaan ohjaavia johdinaitoja?*
19. Millä nimellä tai nimillä kutsut johdinaidoista vastakkain vedettävää sulkuaitaa, joka sulkee porot johdinaitojen sisäpuolelle?
20. Millä nimellä tai nimillä kutsut tolppien varaan pystytettävää liikuteltavaa aitaelementtiä, joista poroaita rakentuu?*

21. Millä nimellä tai nimillä kutsut ympyröityä asiaa poron päässä?

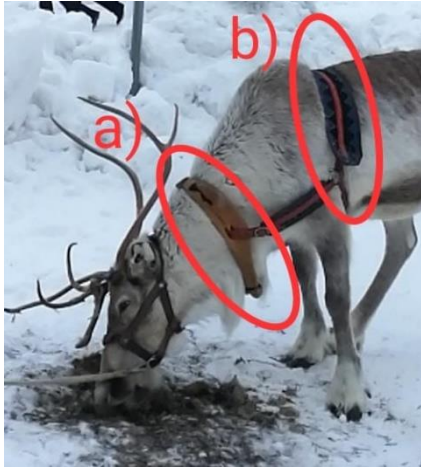
22. Millä nimellä tai nimillä kutsut kuvassa nuolella merkittyä asiaa, jolla poroa talutetaan? *

23. Millä nimellä tai nimillä kutsut kuvassa nuolilla osoitettua tunnistetta kaulassa?*

24. Millä nimellä tai nimillä kutsut poron päällä olevia valjaan osia a) ja b)?*

25. Millä nimellä tai nimillä kutsut poron kaulassa ympyröityä porotarviketta?*

26. Millä nimellä tai nimillä kutsut keltaista asiaa, jota on kuvassa vedetty puiden väliin? *

Viimeisessä osiossa kysytään uudempaa porotyösanastoa.

27. Millä nimellä tai nimillä kutsut pakettiauton peräkonttia? *

28. Millä nimellä tai nimillä kutsut porojen kuolleisuuslähettämiä?*

29. Millä nimellä tai nimillä kutsut porojen sijaintitietoja luovuttavia pantoja? *

30. Millä nimellä tai nimillä kutsut poronhoitotöissä käytettävää radiopuhelinta? *

31. Millä nimellä tai nimillä kutsut poroille nippuun kuivattuja lehtipuun oksia?*

32. Millä nimellä tai nimillä kutsut porojen rehuja?*

33. Millä nimellä tai nimillä kutsut poron korvaan ennen teurastusta laitettavaa metallipilttää? *

34. Millä nimellä tai nimillä kutsut liikutettavaa kangasta, jolla rakennetaan väliaikainen poroaita, peitetään verkkoa tai oikean aidan reikää väliaikaisesti?*

35. Tuleeko sinulla mieleen joitain sanoja, joita itse käytät poronhoitotöissä, mutta joita esimerkiksi kaikki ystäväsi muista paliskunnista eivät tunne? Jos tulee, voit kirjata niitä ylös tähän.